



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historiae Societatis Iesv Pars ...

Pars Qvarta Sive Everhardvs

Orlandini, Nicola

Antverpiae, 1661

Liber Primus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14186

HISTORIÆ SOCIETATIS IESV PARTIS QVARTÆ

A.D. 1573.

Liber Primus.

Soc. 34.



ANNO Milleſimus quingentefimus ſeptuagēſimus tertius nouo Generali inſignis quartam inchoat Hiftoriarum noſtrarum partem, annos deinceps ſeptem complexam: quo tempore adulta iam, ac robuſta Societas diſtinctius cœpit moribus, reuocandiſque ad uſum legibus, multiſque explicandis, quaſi quodam civili iure formari. Nam cùm Laynem publicæ rei Chriſtianæ occupationes, Borgiam ſuper hæc inualetudo diſtinuiſſet; Euerardus in domeſticam adminiſtrationem totus incubuit, & multa ab ijs inchoata prope perfecit. Principio anni curis vbique in Generalem Congregationem collatis, de more habiti Prouinciales Conuentus. Pro Georgio Serrano Luſitanæ, & Ioanne Canna Boeticæ Prouincialibus aduerſa valetudine impeditis, Leo Henricus & Ioannes Plaza ſuſſecti. Pro Hermanno Tyreo Rheni Prouinciali, qui poſtularu Antiftitis Moguntini ad conciones ſubſtitit, miſſus Lambertus Auerius. Cunctis è Prouincijs Electores ad diem Romæ affuere, præter Edmundum Augerium, atque Caſtellæ Prouinciæ Patres. Edmundum primò Rex Carolus tenuit, iuſſum in caſtris ad militem, qui Rupellam obſidebat, concionari: deinde etiam morbus. Ægidium Conſaluum Caſtellæ Prouincialem, comiteſque Ioannem Suarium, & Martinum Guterrium, cum Didaco de Rios laico interceptere in Aquitania Hugonotti. Iter, quod rectâ ferè Bayonâ Lugdunum Hæretici habebant inſeſtum, eò ſuper inditam ex impietate crudelitatem immaniùs, quòd circumſepti, preſſique regijs copijs; & comitatibus intercluſi ſceleratam vitam latrocinijs ſuſtentabant. Præcognito Patres diſcrimine hominem locorum peritum, qui Burdegalam, inde per Aruerniam duceret, Bayonæ aſſumpſerunt. Is temerè conſuſus (namque fraudis mentionem nullam inuenio) conſuetam Lugdunum verſus viam iniuit. Itaque leucas quinquaginta progreſſos Hugonotti inuadunt, ſpoſiant, propinquum in caſtellum, Cardalliacum nomine, decem ab Rhutenorum vrbe leucis abducunt. Hic ſtatim Hæretici conſultare, maſtarent ne potius, an redimendi ſui facerent poteſtatem. Nondum nôrant de Societate eſſe: verùm falſo rumore audierant vnum eſſe Episcopum: quo quaſtus luculenti ſpe ad mitiorem partem trahebantur. Audiebant de ſuis capitibus turbulentam conſultationem Patres. Truces vultus, & minacia ora intuebantur, paratique, ſi inferretur nex, pro catholica religione obuijs ceruicibus excipere: dubitabant, ſi libertas redimenda proponeretur, foretne ſatiùs conditionem amplecti, an occaſione duræ ſeruitutis, & glorioſarum ærumnarum, ad conteſtandam catholicam fidem, & exercendum erga Deum amorem, vt. Denique, vbi Hæreticis pars quaſtuofior placuit; etiam ipſi congruentiùs Societatis voluntati, Sanctorum exemplis, legique diuinæ exiſtimârunt de redemptione tranſigere: ne tentâſſe Deum viderentur, ac pecuniæ potius, quàm religionis cauſa vexati. Ergo ad pactiõnem ventum. Vbi cùm Hæretici pro ſpe, quàm deuorant, ad immanem ſummam conarentur adigere; Patres autem (vt qui paupertatis voto cuncta abdicarant) ne eo quidem articulo vellent profeſſionem pauperum egredi, atque adeo nec ſuas quidem vitas tantæſtimarent; nihil propiùs factum eſt, quàm vt facinus teterrimum patraretur, tresque Viri præſtantiffimi pro viliffimis capitibus necarentur. Inter conſuſos clamores, conuicia, & contumelias turbæ circumfremētis exiliens Hu-

1
Generalis Conuentus.

2
Caſtellæ Prouincie Patres ab Hugonottis intercepti.

3
Conſultatio de Patrum capitibus.

4
Religioſæ paupertatis ſtudium.

5
Ægidius Con-
saluus laucia-
tor ab Hære-
cis & Marti-
nus Guterrius
morbo corrip-
tur.

gonottus in Ægidium, cuius obseruari à socijs nutum videbat, furore ardens, stricto mucrone irruit, ac sæpius pulsatum innoxie, grauius in femore fauciat. Interim etiam Guterrius graui lateris dolore, febrique corripitur. Quæ fuit causa maturandæ pactionis, cum è tribus Sacerdotibus vnus ex vulnere, alter ex morbo periculosè decumberet. In francos nummos bis mille conuenitur. Verùm diuinæ bonitati placuit Guterrium eo loco vitam claudere, vbi diurni sui voti compos factus, palmam Martyribus proximam fortiretur. Perditu feruens Crucis amator optauerat non in lectulo inter commoda, sed inter maximas arumnas mori humano omni præsidio spoliatus: ac planè ita euènit. Quinto postquam decubuerat die, qui Sabbati, & (quântum coniectura fert) nonus ante Kalendas Martias fuit, in præ-

6
Moritur inter
arumnas ma-
ximas, & omni
humana ope
destitutus.

donum, eorumque Hæreticorum manibus animam exhalauit acerrimos per dolores: adeo ope destitutus omni; vt, cum sacras, religiosasque res omnes eripuis- sent Hæretici; cruciculum ex minuta candela figurarint Patres, quam deosculare- tur moriens, & manibus sustineret. Ceterum summa cum pietate, generalique expiatus confessione excessit, vigesimo tertio ab inita Societate, septimo & quadregesimo ab ortu anno. Patriam habuit Dicecesis Toletanæ oppidum Almodouar Campi nomine, Ioannis quoque Auilæ, Magistri eius celebris satis nobile. Inter

7
Guterrij virtu-
tes.

eximias Martini Guterrij virtutes eminebat aduersus Dei Parentem Cæli Reginam propè inenarrabilis obseruantia indè vsque ab ineunte ætate suscepta. Neque in-

8
Deipara se illi
ostendere soli-
ta, ac visâ So-
cietatè sub pal-
lio contege-

dulgentissima Mater clientis sui vincebatur officijs. Certum est ostendere se illi perbenignè solitam: atque inter alia aliquando visam sub augustissimo pallio Societa- tem vniuersam, in singularis patrocinijsymbolum, contegentem. Illud quoque mirum post eius mortem notatum est, quod paucis post diebus scripsit, ac sepè deinde narrauit Ioannes Suarius; Guterrio mortuo, Socijs ed mæstioribus, quèd

9
Eiusdem iam
mortui sepul-
turam curat
Deipara.

eo loci ne procurandi quidem cadaueris facultas afforet vlla; ingressam ad eos honestam Matronam cum linteo candido: cumque diceret auditum sibi habere eos demortui Socij corpus; rogasse, vt eius ad sepulturam componendi curam sibi permitterent: quod cum impetrasset; piè id, grauiusque composuisse, statim- que egressam, nec postea inuentam: vt eorum, qui interfuere, nemo dubitarit, quin id benignissimæ Cæli Præsidis erga exuias clientis sui beneficium fuerit. Hoc igitur modo Guterrij curato cadauere, atque humi condito, vbi ante Hæreticos Crux steterisse dicebatur, vndè & multis post annis translatum in Hispaniam est, Ioannes Suarius ad expediendam pecuniam Lugdunum dimittitur. Quæ dum lentè expeditur; Ægidium plaga, quæ deterrima curatione computruit, vehementer exercuit: ex eoque factum, vt neuter Generalis Præpositi creationi interesset. Narrabat tamen deinde Ægidius vnicum sibi in ea solitudine solatium fuisse libel- lum, in quo percepta in meditatione ante sensa, & illustriora lumina adnotarat: quem sæni prædones, dum alia raperent omnia, reconditum in sinu cum non inuenissent; identidem lætitans regustabat. Ceterum præsto erat, vt solet in rebus asperis, diuina clementia oranti adeo propitia, vt in eo carcere orare se didicisse Pater referret. Aderat iam dies tertius Iduum Aprilis inchoandis Romæ Conuen- tibus præstitutus: nec quicquam erat, quod moram afferret. Verùm interea con-

10
Polancus, & a-
lij læti adeunt
Pontificem pi-
titori felix Co-
gregationis au-
spicium.

tigit, vt Gregorius Tertius decimus Pontifex Maximus, vbi Polancus, Salme- ron, & aliquot præterea læti petikum de more felix Congregationi auspiciam, adiero; multa interrogaret, de ratione Præpositi deligendi, qui numerus suffra- giorum legitimus esset, quot Hispani, quot singulæ aliarum Nationum haberent suffragia: cumque multis partibus superare Hispanos cognouisset, quod non è suis

11
Ex Natione a-
lia, quam His-
pana Genera-
lem creandum
proponit Pon-
tifer.

modò, sed ex alijs etiam fortè læti Prouincijs aderant, atque inæqualitatem admira- retur; institit quærere, quot ex Hispania Præpositi Generales fuissent: editoque responso fuisse tres, quotquot ad eam diem Societas habuerat: Nunc ergo æquum est, inquit, vt ex Natione alia creentis. Quæ vox percudit Patres. Itaque Polan- cus modestè, sed liberè, Congregationem subijcit Romæ potissimum celebrari, vt sub tutela Sedis Apostolicæ libertatem suam obtineat. Hoc se Beatissimo Patri supplicare impensius, ne quando patrociniam Societatis tam propriè ipse susce- pisset, sineret vilo modo libertati eius officii. Et Pontifex: At suffragia paria esse

opor-

oporteret. Non ne ex alijs Terris idonei suppetunt? & nominatim Euerardum ap-
 pellauit, quem fama fuit, à Cardinali Lotharingo, cum esset Romæ, Pontifici
 laudatum. Hic quoque Polancus quiddam volebat asserere: sed occupans Grego-
 rius benedixit, & addidit: Ire, & quæ factu recta sunt facite. Horum origo mo-
 tum præcipua, fuerunt studia Nationum. Etenim inter excellentia Societatis do-
 na, præcipuum semper fuit, estque hodie, Deo iuuante, cum omnium morta-
 lium admiratione, mutua inter omnes, quantumuis Nationum, ac gentium diuer-
 sarum, caritas: id quod maximè eius professioni congruebat, & nomini. Nam quæ
 Societatis IESV titulo præcipuè gaudet, eam discipulorum quoque IESV insigni,
 ac nota potissimum distingui decebat. Orta principio cum diuino hoc stygmate
 est, cum, ex hominibus diuersarum Nationum consensione mirifica, per Christi
 gratiam copulatis, coaluit vnum in corpus. Instituto verò suscepto, sinus caritatis
 nullis coarctatus limitibus planè erat necessarius: vt qui ad gloriam Dei, quam ma-
 ximam non in vna alteraque Prouincia, sed in vniuerso Orbe terrarum curandam sese
 totos addixerant, ijs nulla esset Natio, nulla gens aliena. Planèque euènit, vt dum
 viribus, animisque coniunctis, patria singulis Mundus est; cognatio, & propin-
 quitas Christi sanguis; hic, alibiue habitandi causa, Dei maior laus ex obedien-
 tia nutu, nulloque, nisi diuini obsequij respectu, Hispani, Lusitani, Galli, Ger-
 mani, Belgæ, Itali, alijsque è Prouincijs, ac Regnis permixtim alij alias excou-
 lunt gentes; præclaros toti Ecclesie Dei parerent vsus, nouique Ordinis inclyto
 nomine Prouincias, & Regna omnia ad extremum vsque Orientem complerent.
 Ceterum præclara hæc animorum conspiratio, atque ex immortalium beata pa-
 tria in mortalibus expressa germanitas quantum est pretiosior, ac spectabilior; tanto
 difficilius magno tempore, magnoque in numero viget. Nam sicut in fidibus,
 quæ ex neruorum omnium consensione efficitur harmonia, vel vno discrepante cor-
 rumpitur; ita in hominum cœtibus, vnus quispiam, aut pauci, siue perturbatio-
 ne, siue errore, quasi extra chorum abrepti, summam rei perturbant. Quid au-
 tem equè procliuè est, quam magno in numero, ac tempore existere homines
 turbulentos, vel studio inconsiderato transversum actos, vel Diaboli præstigijs ca-
 ptos, quibus religiosorum quoque hominum labefactetur concordia? Atqui rectè
 considerantibus apparebit immodica Nationum studia postrema perturbationum à
 viris bonis exui, primamque Diabolo esse portam ad ingentes ruinas clanculum
 inuehendas. Nam cum ea propensio non ingenita modò sit, cum eo affectu, quo
 quisque se, suaque maximè amat, vultque excellere: ac dein opinione, ac ser-
 monibus vulgi, gestisque populorum inuicem bellis roborata: adhæc morum, in-
 stitutorumque diuersitate, atque adeo varia corporum habitudine enutrita; sed
 etiam, si modus adsit, laudem, non vituperationem habeat, & caritas aduersus
 patriam nominetur; inde fit, vt inter vitia cuncta facillimè honesti specie inuol-
 uatur: atque adeo Viros ceterà optimos fallat, vel Angelorum certamina ad Na-
 tionum suarum curanda commoda, & ex eo Perfarum Principis, qui diu Michaë-
 li obtulit exemplo, suis perturbationibus obtendentes. Patuit pestis huius vis in
 primo Ecclesie Sanctæ ortu, tum ipsum, cum Dei feruebat sanguis, ac Spiritus
 Sancti lapsus è Cælo incendium consabat ex humano genere corpus mysti-
 cum Christi, vt multitudinis credentium cor vnum esset, atque anima vna, hanc
 Satan commodissimam ad irrependum partem reperit: hinc diuina illa edificatio
 labem cœpit facere. Crescente numero Discipulorum (diuinus inquit Historicus)
 factum est murmur Græcorum aduersus Hebræos, eo quod despicerentur in mini-
 stero quotidiano Viduæ eorum. Quæ verò subinde, & quanta extiterint certamina
 inter Christianos ex circumcissione, atque ex Gentibus, eamque ob rem inter
 ipsos Ecclesie Principes, non est quod fusiùs disputem. Hæc nimirum fuit causa,
 cur Sancti Apostoli toties inculcarent nullum apud Deum Iudæi, & Græci, Bar-
 bari, ac Scythæ discrimen esse. Quod posterioribus sensim temporibus inter
 Fideles Latinos, & Græcos auctum, corroboratumque dissidium Orientalem Ec-
 clesiam propè omnem, tantum, ac tale membrum (quod sine dolore ingenti cogi-
 tati nequit) ab Romano Pontifice, hoc est à capite auulsam, in miseriam non

12
Polancus Pon-
tifici respondet.13
Pontifex Eue-
rardum propo-
nit.14
Diuerlatum
Nationum ca-
ritas in Socie-
tate.15
Caritas difficil-
le diu in mul-
titudine cou-
seruatur.16
Primigeniæ
Ecclesie exem-
plum.

animorum modò, sed etiam corporum tyrannidem rapuit. Vt Viri sanctitatis professores oculis ad hæc, aliaque nimium multa eiusmodi exempla intentis, animaduertant quantum exitium prava Nationum importent studia: hominesque Societatis pro se quisque diuinum illum magnanimæ, interminatæque caritatis thesaurum, hoc vigilantius tueantur; quò pluribus eum machinis Satan oppugnat: existimantes non vnius, aut alterius agi commodum; sed totius salutem corporis, cum vnum membrorum à ceteris dissidet, plusque ad se, quàm æquitas pariat, trahit. Hac igitur eadem ex parte, quam maximè imbecillum, atque ad regendos dolos apram norat, peruiamque in Sancta Ecclesia primùm inuenerat, moliri in Societate ruinam æternus pacis osor instituit, specie, vt cum Viris bonis abfollet, boni maioris. In plerisque Societatis Prouincijs præcipua ad hanc diem habuerant munia regendi, docendique ferè Hispani homines. Quèd ex ijs quamplurimi scientia præstantes, & rebus agendis maturi ad Societatem accesserant: cum ex alijs Nationibus nec ita multi initio, & plerique adulescentes longo tempore formandi sese offerrent. Ergo principio cum manifestè appareret non suppetere indigenas ad ea, quæ externi tractabant, paruoque in numero, ac primo in flore caritatis; nemo erat, qui rem non in eam, in quam oportebat, partem acciperet. At vbi Sodalium amplificatus est numerus, ac cõpere suis quæque Prouinciæ abundare hominibus, primusque ille caritatis vigor in multis elanguit; tum ortum est murmur. Nec longè accersenda fuit reatæ mentis simulata imago. Communis illa erat ad manus umbra, per quam quod ipsis displicet, turbulenti homines, sæpè queruntur populo, atque Principibus offensionem esse. Iactant pessimè audire Societatem, grauique apud Nationes, ac Reges premi inuidia, quòd tam multi vbiq; alienigenarum ad prima adhibeantur munia; indigenarum verò in docendis pueris conterantur etates. Quæ sanè longissimè aberant à vero. Semper enim non solum Ignatius, sed deinceps Laynius, ac Borgia eò incubuerant, quòd mihi ex eorum epistolis, vitæque tota compertissimum est, nec cuiquam sine Virorum optimorum summa iniuria suspicari aliter fas est, vt ex cunctis Nationibus ad altiores disciplinas idonei, meritosque ad gradus prouerentur. Sed pauci Hispanorum præfecturam paulò imperiosius exercentes, itemque pauci aliorum humanarum adhuc serui cupiditatum, alienæque non libenter potestati subiecti, ferebant, alebantque eum sermonem; qui aliquot iam annis perstrebat in Gallijs, nuperque in Burdegalensis Collegij fundatione, vt demonstrari, cõpiti foras erumpere. Neque eo vacua erat Italia, non sine nonnulla Benedicti Palmij nota, qui studio commissarum sibi Prouinciarum interdum longius prouehabatur. Hoc ergo sermone Pontifex nescio vnde imbutus, persuasulque, ad conferuandam in Societate Nationum inter se consensionem; aliam nullam superesse viam, existimabat in præsentia Generalem ex alia, quàm superiores fuissent, gente creandum. Accessit ad hæc quòd Henricus Cardinalis qui tunc in Lusitaniâ quæstionibus fidei præerat, eiusque opera Rex Sebastianus, atque Philippus Secundus Rex Lusitanis Patribus Romam euntibus ad quosdam Cardinales literas, atque ad Pontificem dedere, orantes, ne fineret Generalatum Societatis ad Neophytorum quempiam peruenire. Has literas statim Leo Henricus Cardinalibus dedit, Pontifici autem non nisi pridie eius diei, quo eundem in suffragia erat, quemadmodum mox enarrabo. Ceteràm cum nihil tunc Pontifex imperasset, tamen graui cura anxij, tamen cum aliqua spe liberorum Comitiorum, ex eo Patres reuerterant. Cõtus indè profecuti, Laurentio Magio Austria Prouinciali, qui Acta Congregationis ante creatum Generalem exciperet, lecto, designant, qui ex decreto Congregationis secundæ inspicerent, num qua in re passa detrimentum, vel passura Societas timeretur. Omnium primum visum est id munus præter Vicarium, & Assistentes, Salmeroni, & Bobadilla è primis Decem committendum. Hisque communibus suffragijs quinque additi, Oliuerius Manaræus, Paulus Hoffæus, Franciscus Adurnius, Michaël Turrianus, Ioannes Plaza, pro sua quisque Natione, ex qua venerat. Facta potestas ex Electoribus omnibus, ac Procuratoribus, qui duo tantùm aderant, Ricardus Teكتورius Poloniae, & Ignatius Martinijs

17
Ignatius, Laynius, & Borgia ex cunctis Nationibus ad gradus & disciplinas idoneos prouerent.

18
Sebastianus, & Philippus Secundus Reges Pontificem orant, ne sicut Generalatum Societatis ad Neophytorum quempiam peruenire.

19
Laurentius Magius eligitur ad acta Congregationis excipienda.

20
Designantur qui inspiciant numqua in re detrimentum Societas passa sit.

tinus Indiæ Orientalis, cognoscendi, cum eo tamen, vt de statu rerum Societatis, non autem de personis, neque ijs rebus, quæ ad certos homines pertinerent inquirerent. Ab ceteris prohibiti quærere; si tamen vltro quis cordatus præsertim, atque probatus vir quidpiam deferret; nequaquam repudiarent, sed non nisi scriptum, delatorisque subscriptum nomine exciperent. Notitiæ capiendæ biduum præstitutum. Post hæc latina concio Comitiorum die habenda Antonio Posseni- no mandatur: Petro verò Canisio, quem ad varios Germaniæ Principes pro rebus Religionis publicis missum Romam Pontifex aduocarat, itemque Procuratoribus Prouinciarum, & Christophoro Madrido Romani Domus Ministro Comitij dele- gatur custodia. Tum collecta ab designatis Patribus, in Præpositi delectu spectan- da capita singulis Electorum scripto traduntur. Inter prima erat, vt optaretur is, qui Caritatis illius, quam tantopere Instituta Societatis commendant, atque ho- mines semper in ea suspexere, studiosus fore speraretur: vt causis dissensionum summotis, seridè ad pristinam coniunctionem redintegrandam incumberet. Rite omnibus præparatis, ac Salmerone creato Assistente ad Electionis negotium, dies vndecimus ante Kalendas Maias instabat, Comitij habendis eò libentiùs desti- natus; quòd eo die Fundator Societatis Sanctus Ignatius, post susceptum triduo ante Generalis onus, solennem professionem, cum reliquis Romæ e primis de- cem emiserat. Pridie eius diei ad Pontificem in Tusculano degentem Leo Hen- ricus, quas tulerat ab Sebastiano, ac Philippo Regibus, & ab Cardinali Henri- cio literas misit. Postridie igitur eius diei vbi illuxit, Sacrificio rite peracto, sa- crofanctaque sumpta Eucharistia, Patres includuntur. Iamque Posseniinus dice- bat, cum trepidè nunciatur adesse Ptholomæum Gallium Cardinalem Comensem Pontificis missum, Introductus, perque officiosè, quàm Gregorio curæ Societas fo- ret, exequutus; tandem significat, iubere eius Sanctitatem, quoniam adhuc Ge- nerales Præpositi ex Hispanis cuncti fuerint, in hisce duntaxat Comitij ex alia creati Natione, quod è sanctæ Ecclesiæ, & Societatis communi bono persuasum habebat esse. Perturbatis ad eam denunciationem Patribus, respondit Polancus Vicarius, Perspectam Societati Beatissimi Patris rectam vbique mentem, atque benignitatem erga ipsam singularem. In eo tamen iusso plurimum inesse diffi- cultatis, de quo eius Beatitudinem admoneri oporteret. Vbi inter se aliquantum consularint, eique pauca renulerint; totos in potestate Christi Vicarij, atque obedientia humillimè fore. His auditis Cardinalis egreditur. Patres intermissa creatione Præpositi, magno cum doloris sensu agitare occipiunt, quemadmodum tam graui plagæ posset occurri. Atque vt cuncti intelligant, quanto pietatis stu- dio ageretur res, quamque religiosorum hominum dissidia, quæ zelus, tametsi in- terdum sine scientia mouet, ab ijs differant, quæ humanæ cient perturbationes; ad exemplum quod sequitur, animum aduertant. Leo Henricus vltra opinio- nem suam progressam videns rem, Patres omnes grauissimè commotos, ereptam planè in tam graui deliberatione libertatem; proflens in medium, profitetur pa- lam tantæ tempestatis auctorem sese fuisse, minimè id tamen agentem: ac velle anathema pro Societate esse. Aditurum se repentè Pontificem, adnifurumque vt suum Societati ius integrum redderet. Placuit consilium Patribus: additisque ei Socijs Paulo Hoffæo, Laurentio Magio, Oliuero Manaræo, ac Petro Canisio (nam ex natione Hispana modestia prohibuit mitti) eodem die in Tusculanum contendit: & admissus ad Pontificem in hunc fermè modum loquitur: Pater Bea- tissime, Congregatio nostra, cognitâ per Illustrissimum Comensem Sanctitatis Vestræ de Generali legendo voluntate, ac satis gnara id tantum Sanctitati Vestræ propositum esse, quod Dei gloria aptissimum sit; existimauit pergratum ei fore cognoscere, quid super ea re ipsi succurrat. Ac Primum hoc ego priuatim spon- deo, qui Regum Philippi, & Sebastiani noui mentem, vtrumque in bonam par- tem accepturum, si sua relinquatur Congregationi libertas. Nec difficile est id intelligere. Nam cum idcirco tantum vterque nostro Ordini studeat, quod suis Regnis opportunum experiat, ac speret; profectò si quid priuatim obseruari in nostris Comitij cupiunt, inde est, quòd eum conseruari, & quam maximè flo- rere

21

Antonio Posseni-
no Concio
mandatur.

22

Canisio, & alijs
Comitij delega-
tur custodia.

23

Salmeron ad e-
lectionem Assi-
stens creatur.

24

Iubet Pontifex
per Cardinalem
Comensem ex
alia Natione,
quam Hispana
creari Genera-
lem.

25

Intermittitur
Generalis crea-
tio.

26

Leonis Henri-
cij confessio.

27

Ipsè & alij non-
nulli Pontifi-
cem aduunt.

28
Rationes pro
suffragiorum
libertate tuc-
da.

29

29
Obsecrationes
ad Pontificem.

30
Pontifex liber-
tatem reddit
Congregationi.

31
Euerardus re-
nunciatur
Præpositus Ge-
neralis.

32
Assistentes,
Admonitor
creantur.

rere volunt. Verum enimvero Congregationis vniuersæ hic sensus est, vt subla-
ta Comitiorum libertate, penitus euersti putet. Nouit Sanctitas Vestra quouis
in cœtu rectè instituto quantopere status rerum è summo pendeat Magistratu, ex
quo, tanquam ex capite, vigor ad membra descendit: quamque necesse sit in eo
auctoritatem inesse quam maximam, quæ obsequia, & studia, & animos conciliet
subiectorum. Nihil enim ita conciliat hominum voluntates erga Superiores,
vt opinio de eorum præstanti virtute, ac persuasio, quodd rite, diuinoque potius,
quàm humano suffragio prælati sint. Quod si non libera Comitia sint; qui crea-
bitur Generalis, non electus, sed obrutus videbitur: si non ex omnibus potestas
sit eligendi, sed ex certo genere personarum; iam non præstantissimus censebitur
electus, sed quem necessitas reliquerit. Quanta autem hinc macula ipsi Præ-
posito? quanta obsequij, reuerentiæ, amoris remissio in inferioribus? quanta
tum perniciosa, ac difficultas administrationis? quanta etiam porta ad inuehenda
in hunc Ordinem plus nimio se insinuantia Nationum immodica studia, & diffi-
dia inter sese membrorum? quanta demum exempli pestis? Quid enim procli-
uius est, Pater Beatissime, quàm vt, quemadmodum nunc vna excluditur, sic
alio tempore alia excludatur natio? Quid tum si non ita propensi Reges, non
ita Patronus, ac paterni animi erga nos Pontifex existat? Nostrorum Comitio-
rum, Pater Beatissime, ratio hæc est, vt quisque demissurus in vnam suffragium
est, sanctè iuret, eum ab se deligi, quem ex omnibus maximè idoneum arbitrat-
ur. Hanc formulam reliquit nobis noster Fundator: nec dubitamus quin, quem-
admodum diuina prouidentia in creanda hac familia, eum voluit administrum;
ita in describenda formula, quâ supremum caput cooptaretur (qua in re tantum
momenti est) præcipuè docuerit, rexeritque: atque adeo quantò fidelius eam nos
formulam conseruauerimus; tanto liberaliùs Spiritus Sancti gratia affutura actis
nostris sit. Rogamus itaque Sanctitatem Vestram, & obtestamur sinat nos grauif-
simo in negotio satisfacere conscientia nostræ, vt consueta iurifurandi verba saluâ
religione liceat pronunciare. Conuenere totius Societatis prudentissimi, ac san-
ctissimi Viri: nihil temerè, nihil per studia partium fiet; nihil non summo consilio
à cognoscentibus, quarum quisque sit virium, quid ferant tempora, quid sanctæ
Ecclesiæ, ac Societatis requirat status. Vniuersi hoc Patres ad Sanctitatis Vestræ
pedes prostrati, ex quibus nos lecti sumus, postulant: vniuersi, inquam, præter
eos, qui ob commune damnum exempli dolentes nouitatem, gaudent potius pri-
uatim extra sortem periculi se, atque honorum, quales quales sint, poni. Annue,
Pater Beatissime, tam iustis postulatis, vt digressi per vniuersum terrarum orbem
in suas quisque Prouincias, inter singularia benignitatis vestræ pignora, hoc maxi-
mum prædicantes, lætiùs, & enixiùs in Vineæ diuinæ cultura labores subeant, per-
ferantque. Hæc aliaque non Leone modo, sed & alijs quoque Patribus memoran-
tibus, precesque rationibus cum graui animi sensu miscentibus, aliquantum oblu-
tatus; eò demum descendit Pontifex, vt libera Congregatio esset: cum eo tamen,
vt si fortè Hispano homini munus imponeretur, ante promulgationem sibi signifi-
carent. Cum eo responso Patres nocte intempesta in Urbem reuersi, postridie
manè Pontificis voluntatem in Conuentu renuntiant; quâ cognitâ, Decretum illi-
co summo consensu fit, vt libera planè, ac simpliciter pro vniuersumque conscien-
tia, quando id Pontifex permittebat, atque seruatâ solenni iurifurandi formulâ,
suffragatio esset. Ac protinus Comitij repetitis, cum septem, & quadraginta Ele-
ctores adessent, primâ suffragiorum latione, suffragijs septem ac viginti Euerardus
Mercurianus renunciatur Præpositus, qui diu in Germania Inferiore Prouincialis, &
nuper Assistens apud Borgiam fuerat, Vir spectata prudentiæ, summaque mode-
rationis. Indè cetera tractari cœpta, Polanco, qui Vicariatu abierat, inter Pro-
uinciales recepto, decretoque addito, vt id iuris esset in posterum. Cùm de
creandis Assistentibus ageretur, insistere Aquitani Patres, vt quintus cooptare-
tur, qui Prouincias Gallia, & Flandriæ procuraret: quod diligenter tractatum,
cùm causa appareret nulla quicquam in præsens nouandi, nemine propemodum
discrepante, reiectum est. Ita septimo Idus Maias quatuor electi, Gallia, atque
Germania

Germaniæ Prævinciarum Oliuerius Manaræus : Lusitaniæ, Indiæ Orientalis, & Brasiliæ Petrus Fonsæca : Hispaniæ, Peruuia, Mexici Ægidius Consaluis : Italiæ, ac Siciliæ Benedictus Palmius, eodem sub Borgia functus munere. Oliuerius simul Admonitor declaratus. His ritè gestis, vt sapè turba turbam, quemadmodum vnda vndam conciet, cœpit quibusdam videri, neque Generalis, neque Assistentium creatio planè vitio caruisse. Mouit illic suspitionem, quòd nominatim Euerardum Pontifex laudasset ex commendatione Cardinalis Lotharingij, vt fama erat, quem Cardinalem Euerardus, dum Romæ fuit, interdum inuiferat. Hic autem quòd Lusitani Patres cum pensionis cuiusdam annuæ aromatum, quam vltro Sebastianus Rex Collegijs aliquot Societatis Borgia viuo, cum is fuit postremò in Lusitania, attribuerat, tabulas legitimè confectas attulissent, quidam rei ignari, nimiumque cauti, obscura donorum fama commoti, eblanditis suffragijs exprimere è sua Natione Assistentem putabant voluisse. Itaque Decretum concipiunt, quo censuris contra ambientes Generalatum ab Ignatio statutis, eos quoque, qui Assistentium munus sibi, alijue ambirent: itemque eos, qui vilo modo post hac darent operam, vt in generalibus Comitijs quæuis persona vel sigillatim, vel communiter reijceretur, volebant obstringi. Dum igitur hinc atque hinc pugnatur, auctorum prioris Decreti impulsu, Pontifex Salmeronem renunciare conuentui iubet, videri Pontifici ad conseruandam animorum coniunctionem leges condendas, ne posthac ageretur de excludendis ab iure Comitiorum Nationibus, vel generibus hominum, neu Principum literæ curarentur: quod addebat, ne fortè voluntatem Pontificis ab hac re alienam interpretari, sinerent ostium patere dissidijs. Deinde obstruendum ambitioni aditum, quæ vt cognorat, in Generalis, & Assistentium creationem irrepserat. Postremò ambitiosos, & qui dona quadam attulerant, conquirendos, ac puniendos. Commouit vehementissimè Patres ea denuntiatio. Acclamant ritè, syncerè, sanctè gesta omnia, Tamen Euerardus, quo certiora possent referri Pontifici, institit, vt quinque ex diuersis Nationibus legerentur, quibus cognitio rei committeretur. Cumque Congregatio, quamuis perinuita, sineret bene composita tentari, tandem lætionem Iudicum ipsi Generali permisisset; is Salmeronem, Franciscum Adurnium, Paulum Hoffæum, Claudium Matthæum, Michaëlem Turrianum viros sine exceptione grauissimos nominauit. Ab his cognitio octo dierum spatio habita seuerè, ac superstitionis est. Omniumque ad vnum summo consensu lata sententia, omnem prorsus ab Comitijs vtriusque tum Generalis, tum Assistentium vel leuissimam suspitionis causam ab fuisse: nihil non liberè, & ordine, consilioque optimo gestum. Tum adiens Pontificem Euerardus, statu rerum luculenter, ac planè exposito, neque id, quod Hispani, neque quod Lusitani conabantur, opportunum se paci existimare dicens, persuasit, vt sineret cuncta silentio sepeliri. Ita ceteris deinceps consultationibus pacatè, ac diligenter habitis, ingenti cum omnium gaudio decimo sexto Kalendas Iulias Conuentui finis impositus. Apparuit toto hoc tempore indulgentia Pontificis erga Societatem, sed præcipuè Comitiorum diebus: priore enim die inter eundem ad sacrum, clara voce, vt omnes circumstantes exaudirent, Sacrificaturum sacerdotem appellans: fac de Sancto Spiritu, inquit, pro Generali Societatis legendo: idemque ob interrupta eo die Comitia, iussit postero fieri. Tota in Societate, & in Hispania maximè si perpaucos demas, de Euerardi electione singularis gratulatio exitit. Euerardum enim totum ab Ignatij disciplina profectum, sperabant in cuncta Societate, quam ipse formam ab eo acceperat, expressurum. Ad nonnullos tamen externorum manauit rumor, tanquam facta Nationi Hispanæ eilet iniuria: quem, egregiæ moderationis documento, ipsemet Polancus, datis literis, & rerum serie gestarum exposita, repressit. Lusitani aiebant Euerardum ab Ignatio Azebedio olim nominatim expetitum, & quasi testamento commendatum fuisse. Itaque Mauritius Serperius vir domi, forisque clarus: quem elegit, inquit, Sanctus Ignatius, quem elegit Sanctus Lambertus, hunc elegit Dominus. Certè iam licet omnia de Societate bene sperare. Porro Sanctum Lambertum appellat Lambertum Auerum, qui è Patribus Electoribus, quasi decumam Cælo exigente, quarto Nonas Maias Domi

Professio-

33

Creatio Generalis, & Assistentium aliqua opponitur, & diluuntur.

34

Congregationi finis imponitur.

35

Pontificis benevolentia erga Societatem.

36

Exortus rumor à Polanco reprimitur.

37

Lamberti Aueri mors, mores, & laudes.

- Professorum occidit. Quadragesimum circiter ætatis annum agebat, Rutenburgi in Comitatus Tyrolensis Oppido natus: Ingolstadij adolescentem operam nauantem literis Canisius, & Gaudanus anno millesimo quingentesimo quinquagesimo primo in Sociorum recepere numerum. Vir fuit modestia, submissione, innocentia, & candore morum eminens: quibus virtutibus vbicumque egit, omnium ad se mirificè amores traxit: Religiosæ tenuitatis, ac simplicitatis amantissimus, deliciarum maximus osor aulicarum, vt ne tum quidem, si quando apud viros principes diuersari cogeretur, ab simplicitate sua quicquam, modestiaque recederet: eoque erat Principibus carior. Collegio Moguntino indè ab exordio præfuit, quanquam perinuitus: inter cetera affirmans, vereri se ne suas obnoxas minus bene Collegio eueniret. Narratis virtutibus præstans doctrina, eloquentia, & in proximos, præcipuè pauperes, caritas accedebat. Ex quo factum, vt eius occasum, simul Moguntia cognitus est; Antistes ægerrimè tulerit, & Ciuitas, tanquam orbata deplorarit. In eadem Professorum Romana Domo, vt simul vrbana reliqua digna cognitu contexam funera, Idibus Augusti Christophorus Madridius in pace Sanctorum requieuit, professos eo loco Præpositi vice, Ministri nomine per diu moderatus: tantæ apud primos Patres auctoritatis; vt Ignatius prope tyro-nem toti Societati regendæ postremo tempore, quo valetudo ipsam prægrauabat, Ioanni Polanco collegam adderet: ac subinde in primo generali conuentu, antequam solennem Professionem emitteret, crearetur Assitens. Eius est libellus è Sanctorum Patrum testimonijs concinnatus de frequenti vsu Eucharistiæ. Virtutes distinctè proditas non reperi: ex auctoritate, gestisque muneribus æstimare licet. Plura, neque indigna posteritatis memoria, de Jacobo Cerruto extant, pleraque ab ipsomet adnotata, quæ possunt vsui esse immodicè sibi placentibus: vt habeant è nostro quoque seculo, vnde se cum pudore forsitan metiantur. Mulazzani in Subalpinis mediocri loco natus, bonam sortitus animam, adolescentiamque innocenter ingressus, interiore quodam motu vitam sibi capiebat cælibem, in tenui re, ac Philosophorum ritu. Verùm paulò post in Montem Regalem ad studia Medicinæ profectum, inuentæ calor, amœnior forma, sodalium (vt plerique sunt in Academijs) licentia transuersum egere. Annum iam tertium in letifera diuinarum rerum, sui que obliuione per seculi tenebras, & præcipitia aberranti ex lectione vite Sancti Alexij, in quam fortè incidit, prima ab Cælo lux affulsit. Post paulò vesperi, antequam se collocaret in lectulo, dulci præter morem sensu pietatis tactus, sublata ad Deum mente, rogauit, vt Medicinæ sibi studia, quæ tractabat, fortunaret: vel certè si non id ab se, at aliud vitæ genus adamaret; quod nam id esset ostenderet. Post eam venerationem expeditis curis sese quieti permisit. Ecce autem, sopito, an vigili, non satis potuit explicare, adstitit Vir clericali habitu, cum pileo quadrato, supremaque tunica omnino in morem Societatis: totamque noctem cum eius voluptate inenarrabili perstitit visio. Nullus ei per id tempus intercedebat cum hominibus Societatis vsus. Itaque manè inter induendum reuoluens animo visum, diu quænam illa esset vestitus forma inuestigauit. Tandem secum, profectò Iesuitarum hic habitus est. Age Iacobe, te Deus huc vocat. Vixque ea locutus, rectà ad Collegium tendit. Rectore aduocato (is erat Ioannes Baptista Velatus) noua sibi ex vita Sancti Alexij nata consilia: oblatam proxima nocte speciem, quam haud dubitaret vitæ ab se ineunda diuinum indicium fuisse, exponit, rogatque; vt ad Numen sequendum se iuuet. Rector, dum Iunenens pertentat animum, ardua que & vilia, ad quæ oportebat paratum accedere ministeria ingerit; expeditionis quoque Indicæ mentionem fecit: quamque multum ibi ad Dei gloriam, & miserarum gentium salutem Societas efficeret. Nouum Iacobo accidit Indiarum nomen, sed non leuiter præteruolauit. Ex eo tempore nihil ardentius, quàm eam expeditionem, fundendi pro Christo sanguinis studio, exoptauit. Cùmque assidua flagitatione tandem vt liceret in Brasiliam Ignatium Azebedium sequi impetrasset; fortè à profectioe impeditus, ægerrimè tum quidem tulit: sed mox cum Ignatium, ac Socios martyrio donatos cognouit: ereptam sibi, & prope fractam in manibus palmam nunquam cessauit cum gemitu, & lacrimis lamentari. Sed varia sunt diuina charismata. Romam
- 38 Madridius moritur.
- 39 Antè solennem Professionem creatus Assitens.
- 40 Iacobi Cerruti laudes.
- 41 Eiusdem nira vocatio.
- 42 Expeditionis Indicæ delictum.
- 43 Remissio pri-mè deinde feruor in ingressu Religionis.

nam igitur ad Tyrocinium missus frigide initio, interdum cum tadio habebat, desertis seculi oblectamentis blandè animum remordentibus: cum aliquando oculos per cubiculum curiosius voluens ad lecti caput in parua scheda reperit scriptum: Ad quid venisti? ad seruiendum, non ad regnandum. Hæc vox miro modo totum hominem commutauit. Illic quasi noua in luce circumspectans sese: quò veni, ad quid veni, ubi sum? inquit, nempe in Religione sum. Quid autem Religio est, nisi Domus Dei? At Domo Dei tu miser, tu scelestè dignus? inde salutari ira concitus: Procul igitur ex hoc tempore, procul Mundus, procul Caro, Patria, Propinqui, Sodales, Iucunditates, Honores, cuncta mortalia. Quæ flagrantissimo animo dicenti, ac sancienti, superna vis tanta cum vbertate adfuit; vt ex eo die nulla vllius rei caducæ molesta titillatione tactus sit: quæque antea perditè amarat; vix postea, quasi per tenuem somnij vmbra, recordaretur. Eodem in estu, postquam abdicauerat humana, diuina assumpsit. Ex hoc tempore, inquit, pro Patre mihi I E S V S erit, pro Matre Cæli Regina MARIA, sancti Bartholomæus, Petrus, Antonius, in locum Patris, ex quo genitus sum, & fratrum meorum: quia iisdem nominibus vocantur, succedent. Quin Sancti Angeli mihi pro fratribus, Beatæ Virgines pro sororibus erunt, pro Patria cælum, pro patrimonio bona sempiterna, pro oblectamentis Angelorum carmina, ad extremum pro Terra Paradisus. Sub hæc cubiculi fenestram, ex qua in viam publicam leuius ante prospectabat, ita obstruxit, vt recludi agrè posset: primamque cogitationem prosequens, quoniam in Dei Domo versabatur, ac Deus totus est spiritus, atque in spiritu, & veritate vult coli; totum se spiritui dedere constituit: vsque eò, vt ne qua mortalium rerum imagine fœderet in oratione mentem, testificatus cunctos se propinquos, ciues, amicos, quo debebat ordine caritatis, semper commendatos Diuinæ Maiestati velle; ab commendandis nominatim singulis statuerit in posterum abstinere: quod fecit, valdeque sibi opportunum accidisse testatur. Ceterum suorum peccatorum ad lumen diuinum clariùs fœditate cognita, ita est pudore suffusus; vt non auderet sub diuinum conspectum venire: eoque clementissimam Dei Parentem patronam sibi, qua internuntia, atque admittente introduceretur, assumpsit: semperque postea salubrem morem tenuit, vt non nisi per salutationem Angelicam ea sibi duce propitiara ad Sanctissimæ Trinitatis personas precaturus accederet. Indè rerum æternarum degustata dulcedine, quò se arctius Deo coniungeret, tria de more vota emittendi veniam breui ab Confessario elicit. Crescenteque in dies magis, ac magis summo bono inhærendi voluntate; miris in suorum oblatione Votorum vsus est progressibus. Nam cum incepisset initio semel in die offerre, inde bis, postea ter, paulò post quater, mox decies, tum vicies; postremò vsque ter millies processit. Quod mihi vt certum est verè narrari, vtique ipso prodente; ita incertum quemadmodum ceteras inter occupationes fieri potuerit. Crediderim formulam breuem ad Rosariorum maximè modum iterasse pernumerantem. Nec sanè moderatiùs alios frequentabat virtutis actus, Ter in die totus humi pronolutus trecenties pavementum lambebat: hisque cum acris doloris sensu cuncta sibi membra vellicabat digitis, super alias consuetas asperitates. Religiosa amore paupertatis eò, quæ necessitas non exigeret, detrahendo peruenit; vt pro seruo orbiculorum in enumerandis Coronæ Beatæ Virginis precibus, digitis vteretur: fortasse ne ab Ethnico vinceretur Philosopho, quem ligneum projecisse poculum ferunt, ubi canam ad eum vsus sufficere manum animaduertit. Totus erat in Dei excellentia, sui que vilitate peruestiganda: decemque ad id varias exercendæ mentis vias excogitarat. Cuius radium cognitionis cum quin-quennium perseuassent exposcens, tandem ad breuissimam vsuram impetrauit: sic aliquando inter orandum Diuino radio collustratus, nouaque rerum scena aperta, ac si velum ab tabula statim subductum, protinusque reductum foret. Quo tamen momento eam de Diuinæ Maiestatis excellentia, deque sua inanitate opinionem hausit; vt videretur sibi contumeliam præstantissimæ illi naturæ facere, si auderet coram adstare, vel quicquam petere, quod in suum commodum cederet: se ob sua commissa dignum vitæ huius pœnis omnibus, Purgatorij, Tartari, atque etiam grauioribus

44

Eiusdem pietas.

45

Afflictiones corporis.

46

Orationis studium.

uioribus sentiens. Itaque nouo inde patiendi, moriendique pro Domino, quem ita læserat, igni flagrans, incommodis, ærumnis, atque infirmitatibus suis iucundissimè oblectabatur. Neque postea quicquam petijt à Deo, nisi vt cognoscere ipsum, timere, ac diligere super omnia: itemque nosse, abijcere, exinanire se ipsum concederet. Beatissima quoque Cali Regine obsequio multò se impensius dedit postquam Lauretum venit. Mira enim, cum primum sanctissimam inuit cel- lam, sibi concessa refert. Sape interdum litanias in eius laudem pronuntiare solitus, cupiebat interrupta quiete id noctu quoque efficere, ac rogata Virgine, veluti cupiebat; ter ad eas pronuntiandas statis horis excitabatur. Certius illud fuit Patronæ indulgentissimæ pignus. Hostis bonorum æternus vasè obseruato hominis ingenio, quod vidit ad studia eius Theologiæ, quam mysticam appellant, vergere; ad Carthusienses, plus in ea solitudine sancti otij habiturum, cepit impellere. Quæ per molesta animum vrente cura, totum se Iacobus Beatæ Virgini gubernandum tradidit: eiusque beneficio, dum consuetis exercetur precibus, clarè cognouit, id acceptum Deo, prima vt in vocatione persisteret: momentoque lætitia vberissima perfusus est, angore omni in sempiternum deterfo. Et sanè nil opus illi solitudine. Nec enim sublimes subtileque persequebatur orando formas, sed cuncta ad vsum actionemque referens, studebat rebus in omnibus, actionibusque frui Diuinitatis commercio: quod ita in negotio, atque frequentia assequebatur; vt in Lauretano itinere prolapso equo, cui infidebat, eiusque mole crure oppresso, hæserit immotus, planèque nil senserit, donec comitis ad periculum territi clamoribus excitatus est. Quam verò Deum ardentè amabat; tantùm eius laudi in salute mortalium iuuanda inferuebat. Cantiunculas pias componebat, dabatque pueris, quo ab cantandis profanis auerteret. Libentissimè in edocendis adolescentibus occupabatur: dies noctesque, si licuisset, continuasset confessiones excipiens, & aliquando ipsas decem horas perpetuè exceptit. Præter alia incitamenta ad sedulè agendum, libenterque quicquid offerretur patiendum, assidua se mortis cogitatione extimulabat: quæ maturè adfuit. Decennio circiter in laboriosa; obscuraque Diuinitatis contemplatione exercitus, sub tertium ac trigesimum annum ad clarum beatumque eius conspectum è Romano Collegio Aprili extremo migravit. Inter domestica Urbana funera meritò Othonis Trufches Cardinalis Augustani reponatur excessus. Haud enim se aliter vnquam tulit, atque vnum è numero Sociorum. Non Dilinganam solùm Academiam Societati tradidit, plurimumque de Collegio Augustæ statuendo certauit, atque vbicumque vsus fuit, singularia officia præstitit: sed plane cura, sollicitudine, lætitia, merore, nihilo secius, atque sua in re in prospero, aduersoue statu nostro commouebatur. Exemplum in re non magna licet capere. Anno millesimo quingentesimo quinquagesimo nono vnus Tyronum tædio victus Ingolstadio fugerat. Dum Augusta iter facit, ex vestium genere agnitus, ad Cardinalem perducitur. Is hominem emollire, & reuocare ad sanitatem aggressus, monita sancta primò, & adhortationes ingeminat: quæ vbi non proficiunt; tanquam suæ personæ oblitus, ad obsecrandum, & obtestandum vertitur: blandè fugitiuum, atque humiliter amplexatur: nullum prætermittit precum, ac blanditiarum genus: nec tamen cor durum cedebat. Tum dexterà apprehensum in facellum deducit: ibi ante Altare genibus flexis ad gratiam Dei implorandam inuiat, psalmos aliquot alternatim pronuntiant, quibus pias, & accommodatas orationes adiungit. His demum an clementia Numinis conciliata? an Tyronis veterum excussum? totum se arbitrio Cardinalis permittit, atque Ingolstadium reuersus, desertam militiam constantia maiore, animoque repetijt. Quæ curatio si periclitanti corpori effectum pari fuisset adhibita; miraculum, & quidem meritò, diceretur. Ceterùm Cardinali optimo non vna Societas, sed Christiana tota Respublica, atque in primis Germania quamplurimum debet. Inter hæc Euerardus continuè administrationem aggressus, prorogato ceteris Prouincialibus magistratu, Longobardiæ Franciscum Adurnium præposuit, Bæricæ Petrum Bernardum, Castellæ Ioannem Suarium, Toletò Antonium Cordesum, Aragoniæ Petrum Villalbam. Hi præcipuè lecti, quèd cùm interfuissent Congregationi, simul quid in

47
Beata Virgini
ope Hostis in-
finitas detegit.

48
Cum Deo
vno.

49
Dies, noctesque
continuat con-
fessiones exci-
piens.

50
Tertium, &
trigesimum
annum agens
moritur.

51
Othonis Truf-
ches Cardina-
lis Augustani
erga Societa-
tem studium.

52
Tyronem pro-
fugum ad So-
cietatem redu-
cit.

Societatis administratione desideraretur, simul Euerardi coram sensum, mentemque cognorant: qui, cum alicubi in Hispania durius irrepsisset gubernationis genus, quæ dabat Moderatoribus monita, hoc breui concludebat verbo. Ut curæ haberent eorum; quibus præessent caritatem, & benevolentiam: eorum, ad quos Societatis labores deriuantur, salutem. Nondum absoluto Conuentu Iacobus Bracamontius Peruuia statum relaturus in Urbem venerat: Indiæ quoque Orientalis necessitatem Ignatius Martinus Procurator exposuit: conqueitus hominum præfectoris idoneorum inopia laborare grauissimè, Indè vniuersi Conuentus hortatu Euerardus serid rem complexus, in Peruuiam Ioannem Plazam Visitatorem destinavit: cui, præter ceteros, ex ijs, qui Congregationi generali interfuerant, Ioannem Montoiam, qui Siciliae Prouincialis fuerat, & Iacobum Suarium, qui diu Rector Collegij Mamertini, & Balthasarem Pinnam, qui Collegiorum Sardinia Prouincialis, socios addidit. In Indiam verò Alexandrum Valignanum designavit Visitatorem. Is patriâ Theatinus Iuris civilis egregiè peritus, multæque prudentiæ, ac virtutis vir, anno millesimo quingentesimo sexagesimo sexto, septimo & vigesimo ætatis suæ ad insigne, vt euentus docuit, Orientis bonum in Societatem venit: præter cetera dona ei expeditioni accommoda; ad conciliandam inter Barbaros auctoritatem apta conformatione membrorum, & quasi regia proceri corporis dignitate spectandus. Cui item, vt in loco reddam, præclara lectarum operarum manus adiuncta. Inter hæc Romæ Collegium Germanicum à Pontifice Gregorio certis firmari veltigalibus ceptum. Altè in animum Pontificis Seminario- rum vel ad sustinendam, vel ad propagandam Religionem catholicam momentum descendit. Itaque cum per totum Christianum Orbem, quàm posset multa instituere agitarer; in Vrbe per amplum Pontificiaque dignum Maiestatem, ac sui excellentiam animi moliebatur. Namque ad hanc diem per paucos alumnos, emendicatis hinc, atque hinc subsidijs, maiori, quàm cogitari facile queat, molestia, constantiaque Societas aluerat, docueratque admissis pariter virorum Nobilium, ac Principum flagitatione numero per amplum Conuictorum. Quibus cum Seminario Clericorum hoc anno coniunctis; separatim domicilium Alumnis duntaxat Germanis attributum est. Misit etiam Pontifex per Germaniam Nuntios, qui indolis bonæ, ac spei Iuuenes conquisitos in Urbem mitterent. Ita breui plus centum in Collegio numerati. Tum id euenit, quod sæpè Sanctus Ignatius fore prædixerat, vt Collegio olim Germanico ex certo veltigali abunde rerum omnium suppeteret vltus: eaque fiducia, ac spe emolumenti ad Septentrionem venturi, tum ipse Ignatius, tum Successores deinceps sancto illo opere sustinendo, tantum laborum tantum hauere. Extremo Autumno Collegiola in Samnio Interamnæ, atque in Sancti Angeli Vrbe soluta sunt. In Vrbe Sancti Angeli sine certo periculo domus (adeo erat ruinosa) non poterat incoli. Censûs annuus ex collatione populi, cum omnium querelis, vt inopi in Oppido, conficiebatur, nec tamen ad vitæ supperebat necessitates. Eadem Interamnæ angustia, & querimonia. Eas ob res ab Congregatione generali semestri præfinito tollendis incommodis, cum ea non tollerentur; Dionysius Vasquius, rebus suo quibusque Domino, si quidem extaret, redditus, vel distributis in pauperes, salua, quantum licuit, pace, ac benevolentia, Socios, vti habebat in mandatis, vtrinque abduxit. Collegium Reginum Siciliae rursus Prouinciæ, quod Messana per angustum tantum freto dirimitur, commodioris administrationis causa, redditum. Neapoli Petrus Antonius Spinellus Ducis Seminariæ germanus Societatem auxit, adolescens pietate, atque doctrina multum promittens. Messanae Probationis Domus seiuncta ab Collegio extrui cepta in regione Urbis, quam vocant Tironem, loco apprime salubri, atque amœno, liberalitate Antonia Rocchæ honestissimæ femina: quæ cum certam pecuniam statuisset in pia opera conferre; cognita forma Domorum Probationis Societatis, nullam capere, vt aiebat, quietem animo potuit, quoad inchoatam Messanae eam Domum videret. Edificationi initium factum die Sancti Thomæ Cantuariensis, cum die Sancti Thomæ Apostoli ad noui quoque Templi Mamertinorum dignitati, ac frequentia paris extruccionem Ioannes Rethana Archiepiscopus

53
Euerardi moni-
a Moderatoribus data.

54
Alexandri Valignani in Societatem ingressus.

55
Collegium Germanicum à Gregorio doctur.

56
Conuictores cum Seminario Clericorum coniunguntur.

57
Sancti Ignatii de Collegio Germanico vaticinium impletur.

58
Collegiola in Samnio Interamnæ, & in Sancti Angeli Vrbe soluantur.

59
Collegium Reginum Prouinciæ Siciliae redidit.

60
Petrus Antonius Spinellus in Societatem venit.

61
Messanae probationis domus extruitur ab Antonina Rocchæ.

- 62 Quinque Sa-
cerdotes profi-
ciuntur in A-
fricam.
- 63 Franciscus Lu-
ca cum Socio
magno cum e-
molumento la-
borant in clai-
se Veneta.
- 64 Collegium
Montis Rega-
lis deservitur.
- 65 Collegium
Bretanum au-
getur.
- 66 Sanctissima Eu-
charistia inter
templi Sæcti Fi-
delis ruinas ser-
uatur intacta.
- 67 Aronæ Tyroci-
um inchoa-
tur.
- 68 Posnanæ (cho-
læ) aperiuntur.
- 69 Vilnæ diuini-
ssimi Sacramen-
ti Sodalitas in-
stituitur.
- 70 Sacrosanctæ Eu-
charistæ cul-
tus inducitur.
- 71 Hæreticorum ir-
ritus conatus
ad Augustissi-
mæ Eucharistis
venerationem
tollendam.
- 72 Græcij Colle-
gium consti-
tuitur.
- 73 Archiducis
Caroli beni-
gnitas in So-
ciji excipien-
dis.
- pus cum clero solenni agmine progressus primum lapidem statuisset. Quinque ex hoc Collegio cum Hispana classe in Africam profecti Sacerdotes: in quam & Roma misit tres cum Christophoro Rodericio: qui illum propriè insignem cepere animo fructum sui laboris; quòd capto à Ioanne Austriaco Tuneto (tametsi anno insequenti amissum est) inter vetusta barbaræ superstitionis monumenta, Diuinum vero Numini Holocaustum sapè fecerunt. Neque magno sine emolumento in classe Veneta Franciscus Luca, sociusque versati. In Subalpinis Collegium Montis Regalis prope desertum est, ambitu Arcis, quam Dux hac ætate ædificauit, situ inuiso. Plerique Sociorum Taurinum translati: nec multo post omnino ex Monte Regali discessum: cum nec prompta esset annona certa: & quamuis Dux multa polliceretur; visum tamen esset confirmando potius Taurinensi Collegio insistendum, nullamque, quam pusillam, & agrè stantem in Monte Regali Familiam habendam. Interim Collegium Breranum Mediolani, in quo tertio Idus Ianuarij Sancto Antistite Borromæo cohonestante, cum etiam diuinam Eucharistiam eodem die Magistris præbuisset, Academia fuerat aperta, Auditorum numero, & claritate nominis augebatur: & nouum Sancti Fidelis Templum ad fastigium peruenerat, vbi insigne documentum diuinæ tutelæ perspectum est. Nam contignatione tota, dum tectum imponitur, sub meridiem collapsa: eaque ruina quatuor opificibus, binis è Societate, externis totidem implicitis, quamuis è quadraginta duorum cubitorum altitudine inter immensam materiæ stragem præcipientes concidissent; omnes vita superstitè euaserunt. Tignum è maximis fornice vteris Templi illapsu deiecta, sacrum tabernaculum perfregit, fragminaque, & ruderera Pixidem, in qua Sanctissima Eucharistia asseruabatur, circumlittere intactam, ne vitrea quidem læsa Pyxide, in qua clauderetur Hostia sacrosancta, quæ eo die propostita populo adoranda fuerat. Aronæ, quod vetus est Oppidum Borromæ familiar, triginta quinque passuum millibus Mediolano ad lacum Verbanum, quatuor Socij præparandæ Tyronibus sedi versati, addito concionatore, insignem peperere accolis vtilitatem. Posnanæ in Polonia ineunte Iulio scholæ inductæ celebritate, fructuque non penitendo, sub administratione Iacobi Vuieci Vangrouicij. Vilnæ Stanislai Varleuicij Rectoris, ceterorumque Collegiarum laboribus, sedulitate, & facundia Petri Scargæ præclarissimè gesta res. Complures ab hæresi, vel schismate præclari generis Viri, ac feminæ abducti: præterque cetera diuinissimi Sacramenti instituta Sodalitas, quam Legatus Pontificius Cardinalis Commendonus confirmatam Indulgentijs exornauit. Prætor Vrbanus, multique Ciuium dedere in eam nomina magno feruore, præmeditati vitam inde castigatiorem ordiri. Horum exemplo excitata multitudo Sacrosanctam Eucharistiam, cum deferretur ad ægrotos, frequens deducebat, vt interdum plateæ complerentur (rem ab omni memoria Vilnæ inauditam) dumque æger communicaret, quos excludebant domus angustia, in area genuflexi orabant, Hæreticis iam prope desperantibus. Quibus ita dolebat venerationem augustissimi Corporis Domini inualescere; vt inclytum Tabernaculum, quod ad illud in Collegij Templo decorè habendum per id tempus ædificatum est; bis conati sint, vnà cum domo, in qua consuebatur, exurere. Publicæ Regni res quietius habuere, postquam in Comitibus suffectus Rex est Caroli Noni Galliarum Regis frater Henricus Valeusius. In Stiria Collegium, quod diu Archidux Carolus exoptabat Græcij constitutum. Duodecim initio incoluere. Aliquot prægressis, ceteri Magio Prouinciali duce ad septimum Idus Octobris peruenerunt. Ædificium regia magnificentia extruebatur, eaque celeritate, vt Hæreticis non raptim extrui, sed repentinò videretur existere. Princeps, postredie quàm aduenerant, ad se Socios aduocauit, porrectaque gentis more dextera, atque omni benignitatis genere excipiens, ac lætitia gestiens, initium in hæc verba loquendi fecit. Potestis mihi meritò credere, me desiderio desiderasse hunc aduentum vestrum. Postque multa, quibus de ea re sibi ipse gratulatus est; addidit: Principiò quidem non deerunt vobis difficultates, siquidem eritis veluti oues inter lupos: sed persuadeatis vobis, me fore vobis Patronum, & Patrem, & omnia. Quæ neque simulatè, neque iactanter dicta constans in eo augendo Collegio, vniuersæque Societatis procurandis com-
modis

modis posterorum annorum pietas fidem fecit. Georgius Pastelius, quoad Rectorem Euerardus nominaret, nouæ colonix moderari iussus. Scholæ tres, & duntaxat Grammaticæ inuicem institutæ, cæptisque concionum, & catechesis cursus cum ingenti Catholicorum frequentia, parique Hæreticorum dolore, ac Principis voluptate. Olomutij, Ioanne Grodeho Episcopo plurimum flagitante, philolophicum curriculum inchoatum. Brunam in Probationis Domum ab eodem cæptam Nouitij Ioanne Paulo Campano institutore Octobri mense Pragâ migrarunt. Iam cæperat mansueheri Brunensis populus, & diuina frequentare, & quædam festa antè ignota Patrum admonitu religiosè colere. Quotannis ferè frugiterum est Pragensè Collegium. Hoc anno inter ceteras fruges alijs tempestatibus, alioque in genere partas, quadraginta in Paschalibus ferijs, triginta in Natalijs ab hærelum intelicibus senticetis ad opimos Ecclesiæ sanctæ hortos transtulit. Haud minor Viennensis fecunditas, sed nec leui tempestate iactatum est: vt multæ hoc anno Septentrione toto contra Societatem procellæ desæuierunt. Studiosi errorum homines ferre non poterant illam quasi Arcem inuictam stare ad præsidium veritatis, atque erroris excidium. Difficillima erant tempora: tamen, quia immensa Dei bonitas nullum finit carere malum remedio; insignis apud Cæsarem Laurentij Magij auctoritas turbulentorum retardabat furorem. Eo ad Comitium Romam profecto, quidam ex Academia vsi tempore, exitium Collegij Gymnasio moluntur, eo consilio, si procedat res, vt funditus Collegium totum euertant. Coaceruant mendaciorum syluam: quædam haud falsa, sed sinistra interpretatione detorta, ad auctoritatem calumniæ interferunt: exaggerant publicæ Academiæ perniciem, communis otij perturbationem: instant, vrgent, denique non abfistunt, quoad triplex decretum extorquent. Primum, ne quempiam ad gradus literarios promouere in Collegio fas sit: deinde, ne eosdem, quos Academia libros exponere: postremò, ne eadem hora docere. Quorum capitum primum beneficijs & à Ferdinando, & à Romanis Pontificibus aduerfabatur Societati concessis: duo reliqua publicam Disciplinarum tractationem pænè tollebant. Quæ cum reuersus ab Vrbe Magius Cæsari exposuisset; is censuit, veterum morum nihil mutandum: pollicitus daturum se insuper operam, vt cum Academia concordia firmaretur: superque hæc, bona Monasterij Sanctæ Annæ, quæ Collegio in biennium ante tribuerat, nullo in posterum, nisi (vt est communis Aulæ formula) quoad Cæsari videretur, temporis sine proposito, benignè concessit. In Superioris Germaniæ Prouincia Pædagogium, vt vocant, & curriculum Artium triennio antè experiundi causa ab Societate susceptum in Academia Ingolstadiana, cum institutio quidem procederet è sententia, sed Academiæ offensio haud multum leniretur; Monachium de voluntate Alberti Principis translatum est. De statuendo Augustæ Collegio idem Princeps, nouisque Augustanus Episcopus Knoingerus, atque adeo Pontifex Gregorius missis literis, & Gaspari Groppero Nuntio commendata re, enixè certarunt. Fuggeri, qui Foundationem moliebantur, id agebant, vt Monasterium Sanctæ Crucis Collegio traderetur. Sed Canonicis, ad quos pertinebat transactio, minimè consentientibus, nihil ex dimicatione Societati nisi inuidia quærebatur. Huius Prouinciæ Socios, & maxime Oenipontanos hoc anno, & infrequentis parte vexatio haud leuis exercuit. Ioannes Nasus habitu religiosus, paupertatisque ac simplicitatis professor, non magne doctrinæ, sed ingenio ferox, lingua promptus, dicacitate in primis, & scommatibus potens, iam diu Societatem priuatim, ac publicè perstringebat. Sed nuper commendatione quorundam ab Archiduce Ferdinando in gratiam, atque ad conciones receptus, multo apertius, acerbiusque nomen Iesuitarum, ministeria, Collegia cæpit incelsere: eò nocentiùs, quò per ludibrium, & scurrilem loquacitatem dicta in audientium mentibus altiùs infigebat: quæ eleuandæ auctoritatis nulla vis efficacior. Igitur breuè, & Archiducem, & magnam Oenipontanorum partem ab Societatis vsu auertit. Manabatque in dies latius malum, latis Hæreticis, dissidiumque inter Papiatarum Monachos magno ore celebrantibus, cum interim nutarent Catholici, incerti vtram in partem irent. Hunc ab Vrbe reuersus Prouincialis Hoffæus grauissimè sæuientem turbinem reperit: & quoniam diuturno silentio, perpetuæque modestiâ

Nostro-

74

Georgius Pastelius prius Græci Reçtor.

75

Olomutij philolophicum curriculum inchoatur.

76

Domus probationis Brunæ.

77

Pragensè, & Viennensè Collegij complures Hæreticos ad Catholicam Religionem traducunt.

78

Exortæ contra Societatem procellæ in Septentrione.

79

Magius opem à Ferdinando impetrat.

80

Pædagogium Ingolstadio Monachium transfertur.

81

De statuendo Augustæ Collegio agitur.

82

Ioannes Nasus Societatem vexat.

Nostrorum videbatur Naso procacitas, Hæreticis audacia, populo catholico ambiguitas crescere; nec iam Ordinis fama, sed religionis causa agebatur; cupiebat vel cum periculo capitis descendere in arenam, & pestiferam diacritatem veritatis vi, & grauitate retundere: sed nequaquam permissus est: verum iussus Deo, modestiæ, tempori permittere innocentia defensionem. Vendelinus Volchius Oenipontani Collegij Rector mollissima, & Euangelio conuenientissima tentaturus remedia, multa hominem submissione inuisit, rogat, & obtestatur, si quid contra Societatem habeat, liberè, ac fraternè communicet secum: vel purgari, vel emendari salua caritate, ac sine populi offensione posse. Cui Nasus dicta non inofficiosa reddidit, sed facta deteriora: quoad eò processit, vt ipso offenso dicerijs Principe, gratiaque apud populum scurrilitatis in suggestu, vt nimis alieno loco eualescente, turbo cum auctore vniuersus euauerit. Insigne damnum factum est Georgij Schorritij immaturo occasu. Quartum iam annum in restituenda fide in Marchionatu Badensi felicissimè desudabat: Oppida sex, Pagos quadraginta ad rectam fidem reuocauerat, vt nulla Prouincia eo successu, profectuque restituta Ecclesiæ ex Lutheri temporibus diceretur. Quarto Nonas Augusti prope Vrbem Badam defunctus, in Vrbe magnifico funere tumulatus: quod maximè cohonestarunt populi voces, immensos eius labores, indefessam caritatem, & virtutes ceteras prædicantes. In eius locum Hoffaus, qui cæpta prosequerentur submitit, ne tanto sudore fata exarescerent. In Rhenana Prouincia Spirense, & in primis Fuldense Collegia immanibus concussa sunt motibus. Comitum Palatini instinctu Senatus Spirensis Antistiti, & Canonicis supplicauit, vt Iesuitas expellerent: quod cum superiore quoque anno tentasset; vehementius hoc arsit. In libello supplicij aiebant Societatem esse perniciosam hominum sectam, paci, libertati, religioni aduersam. Per eam, irritato vicino Principe, penuriam rerum induci, qui propterea è sua ditione ligna, & com meatum exportari non pateretur: Iesuitis eiectis omnia pollicens: ipsamque per se Societatem, vt in Vrbe tanto conuenarum numero pressa, grauem esse. Ad quæ Canonici respondere: Ordinem à cunctis Christianis receptum Principibus, non sine graui contumelia perniciosam appellari sectam: nec posse dictum, aut factum Iesuitarum aduersarium paci proferri. In eisdem per inuidiam, ac sanè leuiter apud gnaros rerum annonæ grauitatem conferri, vicinorumque Principum offensionem: cum ante eorum aduentum nihilo fuerint vicini clementiores, nec annona laxior: licere Clero suum Ordinem absque Senatus iniuria augere: nec posse Clericos prohiberi, quin suam habeant familiam. Quòd si vel ad docendum, vel ad alia munia pro Iesuitis Clericos seculares instruant; hos, vbi suam quisque constarit familiam, quamuis paucos, Iesuitis multis fore Ciuitati grauiores. Postremò irrisurandi, quo Clero cum Senatu facta erat concordia, seridò admonere. Hæc Ecclesiasticorum constantia effecit, vt cum iterum Senatus deferret querelas, contumeliosis vocibus abstinens, imò, & laudibus ornans Societatem, pacis tamen causa mitti postularet. Sed Canonicis, atque Andrea ab Obersteino in primis Decano grauissimè propugnantibus: &, si quid haberent, ad legitimam iudicij formam prouocantibus quieuerit: addito Senatus consulto, ne quis Ecclesiasticum hominem, aut Papistam, aut Religiosum inquietaret. Grauior, nec longo sedanda æuo excitata Fuldæ tempestas. Collegium hoc anno tandem ibi absolutum, annuoque redditu, quem Abbas parsimonià maximè sua confecerat, stabilitum, Patre Osualdo Rectore fructus incipiebat optatos progignere. Tribus in Vrbe locis habebantur conciones: in vicinos subinde Pagos excurrebatur: præcipuè è puerili institutione extabant flosculi, præcoeseque religionis fruges, cum Satan in longum prospiciens, sique Regno Christi præsidium id accederet, suæ timens tyrannidi; occursum principijs, omnia tumultibus miscuit. Præcipuè Abbatem pertimescebat, qui etate inuenis, exercitijs Sancti Ignatij eruditus, catholice studio pietatis ardens, ad perpurgandam suam ditionem erroribus vitijsque, curam seridò verterat. Quippe cum magna ex parte hæreticis Principibus ambiretur Fulda, in ipsam quoque Vrbem, ne dum in agrum sensim ea corruptela irrepserat, vt plerique vel Hæretici, vel Hæreticis quam Catholicis propiores essent. Fuldensis Abbas idem est Princeps Imperij, & opum magnarum.

83
Modestia pro
cacitas vincen-
da.

84
Georgij scho-
ritij felices la-
bores.

85
Exortat tempe-
states in Spi-
rense, ac Ful-
dense Colle-
gium.

86
Societati falso
opposita.

87
Canonicorum
benigna rel-
ponso.

88
Fuldensis Col-
legij fructus
Patre Osualdo
Rectore.

89
Fuldensis Ab-
bas Sancti Ig-
natij exercitijs
instructus Ca-
tholicam Reli-
gionem pro-
mouet.

rum. Quatuor ei subiacent Monachi Ordinem Sancti Benedicti professi: qui & Pontifici Romano, & Abbati obsequium iurant. Ex his Capitulum, vt vocant, constat, & Capitulares ipsi vocantur. E nobilibus cooptantur familijs, & redditus sui cuique opimi sunt. Hi quoque multum ab Professione degenerauerant. Cùm res hunc in modum haberet, qui hac tempestate Abbas erat Balthasar ex nobili familia Dermbach, sub ferias Paschales vetuit in Sacramentorum administratione ritum nisi Catholicum adhiberi. Quod iussum scilicet grauitur vulnerauit Hereticos. Itaque tumultuantes Ciuitatem commouent, vt Abbati supplicet secundum Confessionem Augustanam Sacramenta administrari, itemque Concionatorem eiusdem doctrine permittat, quem suo conducturam ere Ciuitas spondebat. Capitulares ad id impetrandum Internuntios, & Procuratores adhibent: qui seu nimium studiosi concordie, seu sanctitate in publicum restituta, vitam sibi quoque mutandam præficientes, conspiratione cum Fuldensi Nobilitate facta, communi consilio instant, Ciuiumque postulata Romani Imperij decretis deberi contendunt. Hactenus de Collegio silebatur. Quin probari sibi in formandis teneriorum ætatibus Iesuitarum industriam, Capitulares profitebantur. Quamuis Hæretici præclarum de doctrina eorum nomen circumferri grauius morte ducerent: eoque Matthias Flaccus Illyricus adulterandæ veritatis famosus artifex, Nobilium, vt putabatur, quorundam vocatu Fuldam venit, vt Iesuitas disputando compeferet, teneroque Collegio auctoritate imminuta, neruos incideret. Patres, quò propiora turbis cernebant omnia, hęc molliùs, circumpectiùsque cuncta administrantes, ac disputatione publica tumultus quæri causas rati, abstinendum congressu putauerunt: Tamen super Abbatis mensam quiddam de religione est actum: atque Illyricus ita reuinctus, vt à suarum quoque partium Nobilibus, qui intererant, palàm reprehenderetur. Sed nihil intolerantius, atque impudentius homine vndeunde famam quærente. Codicillos mittit ad Principem, in quibus Fuldensis Ecclesiæ reformatorem se pollicetur: nec cessat priuatim, ac publicè scriptis, & dictis nobiles iuxtà, ac plebeios ad seditionem concire. Quò vehementiùs Ciues instabant, vt Abbas ad postulata responderet. Is cùm præcisè negasset contra Iusurandum ire sibi licere (nam de more Fidei professionem emiserat) addidissetque, haud ipsos intelligere quid peterent: rogans, vt sibi permitterent sese, de ipsorum salute nullo non tempore cogitanti, quamquam nouo sollicitatus libello fuerat, tamen res paulatim contenescere videbatur. Cùm ad extremum Octobrem Augustus, Elector Saxonie, Georgius Fridericus, Marchio Brandeburgensis, Vuilhelmus, & Ludouicus Hassie, & Turingie Principes Legatos Fuldam viros nobiles mittunt minaci flagitatu Abbatem adurgentes, vt liberam Augustanæ doctrinæ professionem concedat: ac Iesuitas Fulda, omnique territorio priùs quoque tempore eijciat: id si faciat, omnibus ex Augustana secta Principibus gratum fore: sin minus; inuituros viam ipsos, qua postulata exprimerent. Tamen Saxonius Legatus moderatiùs verba fecit, apertè professus, Augustum Abbati ex animo fauere, & cupere gratum facere: ac proinde nec velle impedire, quò minus Iesuitas, si libeat, multò etiam plures in suam ditionem aduocet: ceterum, quod peteret, quorundam precibus dare. Responsum Legatis: Agi res magnas: Abbatem deliberaturum, & Principibus responsurum: scripto ederent postulata: quod quanquam cunctanter fecere; interim tamen Capitulares, & aliquot ex nobilitate clanculum Abbatem adorti, grauias comminantes, per seditionem Nobilium, expugnare constantiam eius conantur. Tertio igitur Nonas Nouembris, Nobiles supplicem libellum offerunt, quo precantur, vt Iesuitas, homines sectæ nouæ, blasphemæ, seditiosæ, seductricis (ita enim loquebantur) quàm primùm dimittat, & communionem vtriusque speciei restituat: sin minus, sciat, se non esse merum Dominum, sed habere Collegas (Congregantes ipsi appellant) Capitulares, seque Nobiles velle auxilio esse Capitularibus Congregentibus, vt id concedatur, quod Principes petunt: ne ijs repulsa irritatis cuncta bello vastentur. Postero die libellum porrigunt suum Capitulares: dolere se vehementer, quò adhuc Ciuium Fuldensium petitioni satisfactum non sit: timere, ne, si Principum legatio, in eorum gratiam instituta, irrita cadat; Ecclesia Fuldensis

90
Matthias Flaccus Illyricus ad concitandum de religione vocatur.

91
Fuldensis Abbas accerrimè Nostros iuuetur.

92
Cæsaris man-
datum pro
Nostrorum
tutela.

93
Missiones Veil-
lana, & For-
chemiana.

94
Ioannes Zante-
nus Nouioma-
gi nauat Reli-
gioni operam.

95
Concionatoris
consuetum sti-
pendium, ne
elemosynæ
quidem nomi-
ne Collegium
Moguntinum
recipit.

denſis extremum periculum adeat: itaque fontem huius mali Ieſuitas quàm celerimè ſubmoueat: aliter ſe Sacramento obſtrictos non ſolùm Abbati, ſed Eccleſiæ quoque Fuldenſi: ſe eſſe collegas, ac velle patrocinari Nobilitati ad Principum poſtulata impetranda, ne ditionem perdant. Væ, væ Mundo ab iſta religionis peſte, animarum carnificina, prauæ rectique perturbatrice, Dei interfeçtrice, Imperij, ac ditionis per ius & iniuriam, retinendi libidine. Nonis Nouembris in Fuldenſi Curia Nobiles, & Capitulares ad commune congregati Concilium Ieſuitas citant. Quibus cùm reſpondiſſet Princeps, nihil eſſe, quòd irent in Curiam Ieſuitæ: ſcripto profferrent ſi quid ab ipſis vellent; poſtridie per ignotum hominem Decani, & Capituli nomine ſchedulam ad Collegium mittunt, vt intra quartumdecimum diem Fulda faceſſant: ſi cunçtentur, ſe auxilio Nobilitatis id acturos, vt, quo pacto minimè velint, excedant. Quòd cùm progreſſam rem Abbas vidit; ad opem Cæsaris conſigit; miraque facilitate, ac celeritate præter opinionem omnium mandatum impetrauit, ne quis vel Abbatem, vel Catholicos, ac nominatim, ne quempiam è Societate læderet. Quo promulgato quies non nulla redijt: atque Abbas eò curas intendit, vt Principibus, qui ad ſe legationes miſerant, per literas ſatisfaceret: Capitularium ſibi animos adiungeret: denique ſuam, & religionis cauſam, Cæsaris, ac Pontificis ope muniret. Ita, veluti quaſdam per inducias aliquot exactis menſibus, quantò grauiùs plaga recruderit, in loco reddam. Timor nonnullus Collegio quoque Herbipolitano fuit Antiftite Fundatore vitâ fundò. Hæreticos Dynaſtas haud erat dubium conaturos, vt ad ſacras eius Eccleſiæ infulas profanarum quiſpiam nouitarum Magiſter obruderetur. Sed Iulius Echeſter vir doctus in primis, ac pius, & Societatis amantiſſimus, qui Decanus fuerat, rite ſuffectus omnem timorem diſpult. Interim hîc, & Colonia, alijsque in Collegijs res catholica pacatè, & proſperè adminiſtrata, miſſis quoque in periclitantia Oppida duo præfertim, alterum Veill, alterum Forchemium nomine, opportunis auxilijs. Eſt Veill Oppidum exiguum in Wirtembergenti Ducatu binis milliaribus Tubinga, & Studgardo diſſitum, in Antiftitis Spireniſis cura. Senatus magna conſtantia religionem Catholicam conſeruauit in populo: ſed Parocho ad inceſtas nuptias, & ſacra hæretica repente tranſgreſſo, catholicum deſiderabat Paſtorem, quem primum à Spireniſi Præſule, cui Oppidum ſubeſt, per Legatos: dein eo negante copiam ſibi adeſſe, atque ad Ieſuitas mitente, ab Hermanno Thyreo Prouinciali petiere. Is, ne inter Luporum fauces deſtitutus Chriſti Grex fidâ custodia, æternum ſubiret exitium; Antonium Monrealem cum comite tribuit: qui interim, dum integer, ordinariuſque ſufficitur Paſtor, quòd breui eſt factum; ſtrenuâ vigilantia ſanctas oues defendit, & pauit. Forchemium propè Norimbergam eſt, in Bambergenti Episcopatu: vt pleraque Septentrionis, Doctorum penuria catholicorum miſerè laborabat. Eo Viri Bambergentiſis Antiftitis & Canonorum rogatu Chriſtianus Haluerius, & Matthias Suchtulenſis, cum adiutore ſocio profeçti, in Oppido, vicinoque Pago contentione ingenti, & pari ſucceſſu diuinam rem procurarunt. Effecere, vt Catechiſmus Lutheri ex omnibus Ciuitatis Scholis Senatus conſulto eiçeretur. In cuius locum editus à Caniſto inductus: cuius exempla, quotquot venalia Bambergæ proſtabant, Episcopus ad Patres miſit distribuenda. Vitalem quoque Nouiomagi, quæ Metropolis Geldriæ eſt, huius, & ſuperioris anni parte, Ioannes Zantenus nauauit Religioni operam; dum in rerum terrenarum poſſeſſione, cuius cauſa iuerat, expediendâ immoratur, animis popularium ſuorum, & à vicijs, & ab erroribus expediendis mirificè ſalutaris. Inde Episcopo Ruremondenti Willhelmo Lindano, cuius in Diceceſi Nouiomagam eſt, cupiditas incenſa habendi Collegij. Nec minor exarſit in Ciuibus, vt propè certatim, alij Bibliothecam, alij certam pecuniam, alij annuus reditus ſponderent: ſi quomodo ſtabilem apud ſe hominum Societatis impetrare Sedem poſſent: quæ tamen res difficultate temporum, quæ conſecuta ſunt, dilata, nondum maturuit. Moguntinus Antiftes curſum priſtinæ ſuæ benignitatis tenens, cùm ſummæ Aedi concionandi munus vni è Socijs demandaſſet; fuit tandem perſuaderi ſibi, vt conſuetum Concionatoris ſtipendium, ne elemosynæ quidem nomine (cùm id quoque aduerſari Societatis legibus videatur) Collegium reciperet: addens tandem ſibi comper-
tum

tum hoc institutum magna laude dignum. Idem conscientiæ, professionique Sociorum, & paci cum Academicis consulturus, ab Academię legibus exemptos Societatis Magistros, tantum in Præsidium suorum obsequio reliquit. Duaci Sodalitas B. Virginis instituta, quam Atrebatensis Antistes Franciscus Richardotus confirmavit, eademque statim Romanæ Sodalitati concessis paulò antè à Pontifice Indulgentijs donata est, omnium quantum comperio prima: cæpitque fructus edere, quos sperare æquum est è patrocinio clementissimæ Dei Matris, Abbate Aquicintensi Fundatore Collegij, aliisque primarijs in eam conscriptis. Ad hanc diem Duaci Philosophicas disciplinas, magno domestica tranquillitatis incommodo, grauiore in posterum imminente, tradiderant Magistri externi. Cuius auertendi incommodi, in Prouinciali Conuentu, qui habitus Tornaci fuerat, communi Patres consensu, vias omnes inuestigandas decreuerant. Ecce autem, quod tantoperè expectabatur, vtrò Deus obrulit. Collegij, quod Regium vocant, Regens in Doctorem Academiæ concilio proposuit agendum cum Patribus, vt domesticos Collegij sui, & Conuictores Collegij Marchianensis, itemque, si qui adirent pauperes, per Magistros suos docerent. Quod cum Franciscus Costerus Collegij Rector non abnuisset; Abbas Fundator, semel dato aditu, ab Academia impetrat, vt non domesticos modò, sed etiam externos diuites, ac planè omnes liceat docere, idque gratis. Atque die S. Remigij initium fit. Inde Doctores Artium irritati, nec potuisse illud ab Academia concedi, sed pertinuisse ad Artium Facultatem dumtaxat contendere. Orta ergo lis. Aditum initid est ad Bruxellensem Aulam, ex eaque responsum, vt Episcopus Atrebatensis componeret, vel Academia planius rem, ac Facultatis Artium iura cognosceret, ac doceret Aulam. Denique multorum commodorum priuatum, ac publicè noua hæc disciplina, simulque discordiarum cum Philosophis Magistris multos in annos iacta semina. Aded nihil humanis in rebus omnino vacat incommodo. Parisijs quoque tempestas ferox exitit, ex Francisci Iannelli ad Societatem accessu orta, cumque insigni constantiæ eius documento breuè collapsa. Is duodeuiginti annorum adolescens, Auxoniæ, quæ Burgundionum est Ciuitas, Patre hæretico, Matre catholica, & admodum honesta natus, diu multisque lacrimis Societatem efflagitabat, singulari quadam, & admirabili penitus ratione vocatum sese affirmans. Elucebat in eo excellens omnium virtutum indoles, atque egregia in primis obedientia, modestia, & animi, corporisque virginitas: cuius tuendæ potissimum causâ aiebat se ad Religionem fugere, quasi tutam in arcem. Maldonatus, qui tum Prouinciam pro Edmundo Haio ad comitia Romam profecto moderabatur, iussit cum Præceptore suo, homine Societatis minimè amico, eumque necessarijs Patris, qui multi, magnarumque opum Lutetiæ agebant, communicare consilium: ne quis subornatum, pellectumque illecebris postmodum dicitaret. Quod cum fecisset, neque potuisset ab eis, siue bonam impetrare veniam, siue vllis absterreri suasionibus, aut vinculis retineri, permissus est mense Maio subsistere in Collegio. Post diem quartumdecimum prima probatione exacta cum maximo fructu, editisque virtutis firmissimæ documentis, nescio quid tumere turbarum Maldonatus præsentiscens, nondum Societatis cultu vestitum repetere Patriam, salutare Parentes, ac veniam ab eis reportare sequenda Societatis iubet. Ille contrà, totus persusus lacrimis, impensè rogare, ne se in salum conijceret: nunquam id ab suo Parente impetratum iri: præstare id statim facere iniuito illo, quod aliquando tandem, nihilo magis volente facturus esset: ei, si fortè Parisios veniret, facturum satis, ita vt suâ causâ nihil detrimenti Societas pateretur. Permoit ea oratione Patres, nec vrgere in præsentia grauius voluerunt, ne animum eius mæstissimum nimio angore conficerent. At postero die Præceptori, qui iam turbulentos ciebat fluctus, ad Collegium accessitò tradunt, ad Parentes, aut quò veller ducendum. Verùm Franciscus negat se cum Præceptore iturum, aut omnino elaturum è Collegio pedem: conuersusque in Præceptorem, asperè castigantim verbis dimisit, quod conaretur se ab eo instituto vitæ auellere, quod & Christi consilio, & caelesti, ac diuina quadam vi compulsus elegeret. Biduo post Mater iam literis Præceptoris admonita, Parisios venit. Mittitur ad eam Franciscus incontinens.

101

96

Ab Academię legibus Nostri eximuntur.

97

Duacensis Sodalitas omnium prima Romanæ Sodalitatis indulgentijs gaudet.

98

Duaci Philosophicas disciplinas tradere incipiunt Nostri.

99

Hinc orta lis, atque discordia.

100

Francisci Iannelli ad Religionem vocatio.

101

Eiusdem Indoles.

102

In vocatione constantia.

103

104

105

106

107

108

109

110

111

112

113

114

115

116

117

118

119

120

121

122

123

124

125

126

127

128

129

130

131

132

133

134

135

136

137

138

139

140

141

142

143

144

145

tatis, atque præmonitus, planè in eam libertatem restitui, quam, antèquam Domum reciperetur, habebat: licere per Patres, de se, arbitrato suo consulere: eos tamen eò vergere, vt ad Matrem iret. Mater verò, tametsi furore ardebat, simulato tamen vultu, verbisque ad fallendum compositis, exceptit benignissimè. Id tantùm auere se ex eo scire discutans, quo consilio Religiosa Instituta capeuisset, ne quid leuiter per ætatem, & imprudentiam faceret. Ille, vt erat inflammatus ardentissima in Deum caritate; ita de rebus diuinis, deque æterna salute quærenda disseruit; vt Matri, multisque magnæ auctoritatis Viris, qui aderant, lacrimas, vel iniuitis excuserit. Intellexit ex ea oratione Mater, si verbis agendum foret, operam se haud dubiè perdituram. Itaque dolos meditans, laudare Adolescentis animum cepit: beatum prædicare, cui Deustam sancta, tamque salutaria consilia inieciisset in mentem: nolle se studium eius, quod agnosceret honestissimum, impedire: quin se illum potius Deo, Societatiq; penitus deuouere, in qua, ipsa quoque, si muliebris, coniugalisq; conditio pateretur, ætatem agere præoptaret: fidem suam dare, effecturam, vt vellet, nollet Pater, ad optata rediret claustra. Illud vnum pro materno, paternoque iure petere, vt Patrem iniusat, quem aciebat propterea accurrere Lute-tiam nequiuisset, quòd eo audito nuncio in periculosum incidisset morbum, ex quo non posset aliter, quàm viso filio conualescere. Addebat filium alterum, quem habebat, ante paucos dies extinctum: se Parisijs potiùs immorturam, quàm vt sine eo Domum rediret. Franciscus quanquam ex animi sui simplicitate alios metiens, fraudem minimè sentiebat; tamen magna virtute resistebat: contestans nolle se quippiam, eorum iniussu spondere, in quorum potestatem se, suamque voluntatem dederat. Redijt itaque ad Collegium toto antemeridiano tempore exacto cum Matre, cumque ea pransus. Horà post meridiem tertia remittitur, vt cæna quoque eam consoletur: quod cum fecisset, velleque Mater apud se ea nocte versari; nullo modo prohibere potuit, quin raptim ad Collegium reuersus, Maldonati voluntatem cognosceret: à quo confirmatus, vt Parentem consolaretur; ad eam protinus redit. Ceterùm dum tanquam in hostico trepidus, & anxius peruigilat, precandòque Deo insistit; tum dolos, quos parabat Mater, vt per vim carpento impositum auferret, perlenit. Nec mora: proripit se multa iam nocte: ad Collegium euolat, præ gaudio, quòd effugium patuisset, exultans, & mirabiliter exclamans: O Pater quàm callidus, & malignus est mundus: sentio velle mihi meam Matrem imponere: sed citiùs discerpet me, quàm ad Patrem ducat. Tamen luce prima, audito sacro, & sanctissimo Christi corpore suscepto, quia Maldonatus omninò volebat Matrònæ satisfactum; rursus ad eam mittit. At ille novas insidias veritus abdit se, datque è sua latebra ad Matrem literas. Certum sibi in patriam non reuerti: se è Collegio dimissum visendæ eius causâ, sed noluisse ire, ne abriperetur in Patriam. Decreuisse ad aliud Societatis Collegium se conferre, quo longiùs ab importunis eius querelis abesset. Hæ literæ in furorem scilicet agram egere feminam. It præceptum ad Collegium. Post completa clamoribus, & conuicijs omnia: spargere, quibus deflagrabat, ignes aggressa: Senatores non modò Societati antè insensos, sed amicos quoque, ac penè omnem Ciuitatem contra eam commouit. Dies confestim dicitur Patribus, quo die Iannellum in Senatum adducant. Dicta die Senatus conuenit frequentissimus, & apparebat mirè nostris esse insensus. Patres permodestè adfuerunt, ac rogante primo Præside, vt Iannellum Matri redderent. Responderunt Patres, neque se habere Iannellum, neque scire vbi terrarum foret, neque videre qua id ratione possent cognoscere: dum fuit in eorum potestate ter ad Matrem misisse. Quid autem Mater ab ipsis repoceret, quem neque ipsa, neque quisquam alius tradidisset? Ipsum se se, cum sui esset arbitrij, ac iuris, eaque ætate, quâ statuere de vitæ posset genere, vltro in potestatem Patrum dedisse. Ab eis in eam planè iterum libertatem assertum, quam ante aditum Collegium habebat: reique gesta seriem audiente Matre narrarunt, petentes vehementer ab Senatu, vt conquiri adolescentem, atque interrogari iuberet: eius testimonio stare ipsos velle. Hinc aliquantùm sedati Senatorum animi sunt. Tamen quia plerique habebant liberos, atque ex humanis legibus, & paternis affectibus, de rebus etiam diuinis, prout mortalium plurimi, iudicabant;

103
Cum Matre
concertatio.

104

Senatus instan-

tia de remit-

tendo ad pa-

rentes Iannel-

lo.

104

Senatus instan-

tia de remit-

tendo ad pa-

rentes Iannel-

lo.

104

Senatus instan-

tia de remit-

tendo ad pa-

rentes Iannel-

lo.

104

Senatus instan-

tia de remit-

tendo ad pa-

rentes Iannel-

lo.

104

Senatus instan-

tia de remit-

tendo ad pa-

rentes Iannel-

lo.

104

Senatus instan-

tia de remit-

tendo ad pa-

rentes Iannel-

lo.

104

Senatus instan-

tia de remit-

tendo ad pa-

rentes Iannel-

lo.

104

Senatus instan-

tia de remit-

tendo ad pa-

rentes Iannel-

lo.

104

Senatus instan-

tia de remit-

tendo ad pa-

rentes Iannel-

lo.

104

Senatus instan-

tia de remit-

tendo ad pa-

rentes Iannel-

lo.

104

Senatus instan-

tia de remit-

bant; Senatusconsultum fecere, ut Patres omnem darent operam, ut tertio die Iannellum Senatui sisterent. Qua formulâ declarare videbantur, non tam iure adigi eos exhibere Iannellum, quàm aliquid concedendum dolori Matris. Octauum iam diem Adolefcens non apparebat, & tempestas inhorrescebat. Quare ab ijs, apud quos latebat, quanto in discrimine ipsius causâ Societatis Collegium versaretur admonitus; prodit è latebris: Primum Præsidentem adit: profitetur se esse Iannellum, de quo tanta lis glisceret: auditum sibi, quantum innocentibus Patribus exhiberetur molestiæ: se auctorem eius vicium fuisse, velle & vindicem esse. Nunquam se, ut Mater sorgebat, plectum à quopiam è Societate fuisse: nunquam retentum vi: nunquam abditum: nunquam persuasum, ut fugeret. Quin potius multis expressisse lacrimis, ut Collegio reciperetur: sæpè impulsus, ut ad Patrem iret: ter ad Matrem missus. Postremò verò fugisse, ne ab eâ dolo, quem persenserat, circumueneretur. Patres, vbi ille delitesceret, ignorare, neque vnquam scivisse: rogare, ut coram Senatu sistatur, quo causam per se ipse suam defendat. Admiratus Præsès animum adolefcantis, atque virtutem, respondit: Patres non ita multum à Senatu premi; tamen postridie horâ septima matutina cum ijs in Senatum accederet, eaque loqueretur, quæ Spiritus Sanctus suppeditaret. Ergo postridie in Regiam, vbi Senatus habebatur, inductus, cum vndique nunc in homines Societatis, nunc in illum inaudita contumeliarum genera caudidici, qui ante fores Regiæ consistebant, magno tumultu iactarent; Franciscus de proposito suo, deque scetandâ arcta Consistorum Domini via, dicere exorsus; tantâ animi magnitudine, tantoque pietatis sensu peroravit; ut obstupefacti Iudices, & Mater ipsa, quæ propè aderat, & Aduocatus, ac Procurator regius, qui aduersabantur acerrimè, penitus obmutescerent. Nec postremò abstinuit acri obiurgatione in Matrem. Atque inter cetera. Quid? inquit, Nonne tu ipsa ante paucos dies mihi dixisti, te non consentire modò consilijs meis, sed vehementer etiam gratulari? Non ne tu ipsa memet Deo, & Societati deuouisti? Quid à Deo repetis, quod Deo dedicasti? Si id, quod tuum est, quodque aliquando mihi dedisti, quaris; ecce meum corpus: & exporrecto collo, caput, inquit, meum auelle. Vbi cum Iudices interfati, seruandum Dei mandatum dicerent, quo iubet Parentibus obedire: Idem, inquit, iubet sibi magis, quàm Parentibus obediri. At iudicibus, inquit, qui à Deo constituti sunt, parère debes. Iudices, respondet, à Deo constituti sunt, ut quæ consentanea sunt diuine voluntati iudicent: quod si feceritis; nihil repugno. Vobis parendo, parebo Deo. Denique cum vijs tentatis omnibus, nec rationes, nec minæ, nec preces procederent; censet Senatus eat ad Patrem, ut morigeretur Matri. Hoc perfunctus officio, sibi, ut libitum fuerit, consulat. Ad quæ Franciscus, iturum se, ne contra Senatus auctoritatem peccare videatur. Ceterum neque paterna, aut materna vincula, neque rerum quicquam impeditura se, quominus genus vitæ, quod instituerat, sequeretur. In Patriam vbi peruenit, Pater in hæreticis perditè obfirmatus erroribus, omnes admouet machinas, non solum ut ab religiôsâ disciplina, sed omninò ab catholicâ fide remoueat. Eius oræ nobilissimos quosque Hæreticos cum adolefcente committit solo, & quodammodò inermi: sed diuina manus Luporum in faucibus ouiculam suam protexit. Ad hæc verberibus, plagisque ipsemet contudit, in carcere habuit, etiam voluit inuitum matrimonio implicare. Ad extremum cum aspera in irritum cadere cuncta animaduertit; equo generoso impositum, cum fidâ custodia in loca varia circummisit, ut terrena dulcedo gustum cælestis extingueret. Ille autem ita sanctæ paupertati, & Cruci cogitatione, atque animo inter omnes mortalium rerum illecebras inhærebat: ut quanquam facillè posset cum equo, & pecuniâ, tamen noluerit, nisi pauper, ac pedes fugam capessere. Itaque cum aliquando per Urbem inambulet, nihil e domo paternâ ferens; eustodes, quos ad omnes portas disposuerat Pater, furtim elapsus, per occulta, & auia cursum intendit. Non diu latuit sollicitos Parentes fuga; insectatorum illicò manum in equis mittunt, qui Diuione eum consecuti, Carthusiani Monasterij, quo se receperat, præcipuas portas obsident: sed à Monachis viatico instructus, & postico per tenebras noctis emissus, Parisios, & rectâ ad Collegium venit. Ingens ad eius

105

ipse denatores
adit, suamque
causam peror-
at.

106

Matrem mode-
stè obiurgat,
atque conuiu-
cit.

107

Patrem ex obe-
dientis, adit, à
quo variè ten-
atur.

108

Pedes aufugit.

- conspectum ex ingenti solitudine obortum gaudium Patribus : tamen noluit Maldonatus continuè domum admittere : sed iussit adire Senatum , vt ab eo restitueretur. Ne verò Procurator regius per vim comprehensum ad Parentes remitteret ; placuit Cardinali Locharingo commendari. Diligenter , ac seuerè Cardinalis explorauit adolescentis animum , solus solum diu versans : tum professus certò credere se vocationem eius à Deo esse ; Patriisque in eà re non modò non teneri potestate ; sed potius debere nullo modo sequi voluntatem ; patrocinium suum pollicitus , Viro nobili tradidit , per quem ad primum Præsidentem , & Procuratorem regium duceretur. Illi cum impensè , quod fecerant , excusarent : placereque sibi affirmarent Collegio reddi ; eodem die reductus est. Deoque iuante primò rudimenta posuit , tum ad extremum vsque diem militiam militauit , quæ omni ex parte exordijs adeo præstantibus consentiret. Inter hæc Edmundus Augerius in Castris ad Rupellam (Santonum Portum latinè vocant) summos apud & infimos præclaram posuit operam . Concionabatur frequenter : confessiones excipiebat indefessus : inuisebat ægros : sepeliebat mortuos : pauperum necessitatibus consulebat : multorum quoque , qui clanculum fouebant errores , sanabat mentes. Dein vbi Henrico dedita vrbs est , & pax quadam cum seditiosis inita ; eius iussu Augerius Romam Gregorio Pontifici gestarum rerum rationem redditurus , & ad limina Apostolorum , ac Lauretanam Virginem ex itinere , vota quæ initio belli Princeps conceperat , exsoluturus perrexit. Quâ peregrinatione perfunctus ad Bituriges Euangelicâ prædicatione excolendos profectus , magno in Ciuitate pietatis ardore excitato , Collegij quoque , quod pridem expetebatur , studia mirum in modum inflammauit. Non omittam Collegij recens Niuerni instituti præclaram famam. Prætor , & Iudices profitebantur publicos mores ita mutatos , vt multò esset administratio expeditior. At in populo ea de Sociorum sanctitate increbuerat opinio ; depositos vt à Medicis ægros , si quis vellet sanare ; dicerent Patrum precibus commendandos. Præter morem aspera fuit hyems in Hispaniâ : ex eo aliquot Sociorum ex præcipuis properata funera. Madriti pridie Idus Ianuarij Petrus Azebedius , postridie Antonius Araozius extincti : ibidemque paucis post diebus conditus Marcus Valdesius septimo Kalendas Februarij in Oppido Torialone mortuus , dum ad Orepefanum Collegium , quod regebat , è prouinciali conuentu , regreditur vir pius , atque in Italia quoque cum fructu versatus. Azebedius Toletoriundus anno millesimo quingentesimo quinquagesimoquarto Hispali Societati adiunctus est , Collegij eius primitiæ , ceteris disciplinis , atque in primis Humanitate , latinaque & græcâ lingua insignis : sed clarior summisione animi , atque modestiâ : per quas virtutes , licet honoratiorum capax functionum , nunquam nisi Humanitatem , & Eloquentiam doceret : gaudens orationes , & carmina , quæ ipse elaborasset , tradere alijs vtenda , vt plautum à se auerteret , labore contentus. Ac sanè constat non potuisse accidere illi tristius quicquam , atque intolerabilius , quàm si fortè suarum quid laudum audiret. Quin socium impetrasse ab Moderatoribus ferunt , à quo de noxis identidem suis increparetur. Ac ne quando is materiæ inopiam prætenderet ; tradebat ei legendas obiurgationes , quas ipsemet culpis singillatim notatis suâ manu scripserat : interimque dum ille legeret , ipse nixus genibus , reiecto capite , magnâ cum pietate , incunditateque audiebat. Tantùm ab hominum seculi gustu discipulorum Christi discrepant voluntates , tamque diuersis acroamatibus delectantur. Ex hoc sui contemptu iucunda cum diuinitate consortio , & ad eius præsentiam assidue intenta mens : tum ceteræ virtutes , promptissima obedientia , immensa diuinæ gloriæ propagandæ cupido efflorescebat : quibus factum est , vt Madritum ad docendum , atque ad ordinanda studia aduocatus , quanquam præsensisse ex mutatione cæli , vt in ætate iam graui , periculum vitæ dicitur ; tamen nihil moræ obiecerit. Quo in itinere cum Toletum transiret , vndè multos annos abfuerat ; neque visere sororem , neque amicorum quempiam voluit : supervacaneum ratus eos salutare , quibus iamdiu obierat. Demum Madriti cum paucis diebus literarias classes sapientissimè ordinasset , antequam destinatam sibi Magistris sellam inscenderet , Beatitatis æternæ sedem iniuit. Araozius omnium post Decem,
- Profes-

109
Edmundi Augerij ad Rupellam labores, & fructus.

110
Bituriges excolit.

111
Niuerni de Sociorum sanctitate præclara opinio.

112
Hispaniæ res.

113
Petri Azebedij summisio animi.

114
Ceteræ eiusdem virtutes.

115
Araozij prudentia, & in concionando vis.

Professorum primus, & S. Ignatio cognatione iunctus, in præcipuis fuit statuen-
dæ in Hispaniâ Societatis auctoribus. Vis Apostolica in concionando, & pruden-
tia in eo præstantissima, eluxit. Quarum præcipuè merito virtutum, auctoritate in
vniuersâ Hispaniâ, & apud Principes gratiâ, quàm potest optari maxima, floruit.
Permagna in Societate quoque existimationis fuit. Apud Ioannam Lusitanæ Prin-
cipem, & Rodericum Gomen à Syluâ præcipuè valuit: qui cum eius desiderium
peregère tulissent; paucis post mensibus pariter necessitati cesserunt. Ioanna cum
præclarum de Societate iudicium expressisset verbis in testamento, certum vecti-
gal Madritano legauit Collegio: quo tamen nonnisi trigesimo ferè post anno licuit
frui. Placido iam gymnasium Madriti, dissipata superioris anni nube, fruebatur se-
reno: iamque additis Theologiæ duobus Magistris, & aliquot auditoribus, dome-
stica familia ad numerum quinquagenarium peruenerat, re familiari admodum an-
gustâ. Auxit & Collegij celebritatem, & publicam pietatem Iosephus Ayala, qui
ab Hernando Toletano Aragoniæ Prorege grauibus de rebus ad Philippum Regem
Barcinone missus, nunquam intermisit varijs in Templis, tantâ frequentia, quan-
tam longo tempore non recordantur, diuina tractare: Deoque propitio etiam
prosperè, cumque Aulæ approbatione, mandata perfecit. Hoc anno Toletanæ Do-
mûs diuturna, & permolesta lis, quam è Prædicatorum Ordine Fratres Cœnobij
Sancti Petri Martyris intenderant, tandem absoluta. Ac ne odiosa, & nihil profu-
tura in exemplum refricem; illud satis sit adnotasse, vnde visa est diuina suffraga-
tio intelligi. Cùm Pius Quintus iussisset omnino earum ædium possessione exce-
di, renouato Prædicatorum Priuilegio de finium iure; planeque Natalis tum Ro-
mæ Vicarius Generalis, & Borgia in Hispaniâ iussissent Socios voluntati Sanctissi-
mi Patris obedienter, & modestè obtemperare, idque illi facere parati essent; Pio
ex humanis ablato, Gregorius Tertius decimus successit: qui cum retractari cau-
sam iussisset, tandem ritè possessio confirmata est Societati. Hoc item anno effi-
gies Pueri IESV, quam magna dein religione, ac studio populus, nec sine mul-
tis diuinæ præsentie documentis coluit, collocata in Templo. Hanc Maria Elisa-
beta, & Agnes Ortiziæ honestissimæ femine donarunt. Cuiusdam sualu ex Sancti
Francisci Paulani Religiosis, Melchior Pierrius inclytus Hispali Sculptor duas
eiusmodi effigies elaborauerat: quarum alteram, quas dixi, Matronæ Toletano
Templo, alteram Complutensi Petrus Manricius Toletanus Canonicus donauit:
qui magnæ Vir auctoritatis, iamque natu grandis, hoc eodem anno se Societati
adiunxit. Abulense Collegium duos egregie de se meritos amisit, P. Ludouicum
a Medinâ, qui cum Bellimarenfi Domicilio præfesset, Burgis, quò ad Prouincia-
lem Congregationem iuerat, Nono Kalendas Februarij curriculum vitæ confecit.
At in ipso Abulensi Collegio postridie Iduum Septembris Franciscus Gusmanus
excessit, homo nobilis, & Canonicus eius Ciuitatis. In Collegium æger delatus,
vt postulauerat, quò apud eos vltimum exhalaret spiritum, quos dum viueret sin-
gulari pietate, obseruantia, & liberalitate coluerat, & moriens scripsit hæredes:
ibidem honorificè est conditus, magno Ciuium omnium, ac Pauperum maxime
luctu. Nam quanquam non ampliùs mille nummum aureorum annuo explebat cen-
su; tamen eam in cultu sui corporis, in victu, in domesticis ministris parsimo-
niam adhibebat; atque eius ita rem tuebatur, cumulabatque Deus: vt vnicum esset
pauperum omnium perfigium. Testati sunt Medici, vno duntaxat anno, cum
seruierent in Vrbe graues morbi; trecentas triginta octo Pauperum familias, in
quarum plerisque seni, septeniue iacebant, eius impensâ curatas. Et quamuis pe-
stiferum esset malum; neminem tamen ex ijs, quos curandos ipse susceperat, præ-
ter anum, quam moribundam repererat, excessisse. Cognita eius pietas magis
est, vbi cœpit desiderari: tum & laus percubuit: & aliquot viri nobiles excitati, qui
sancta eius cœpta prosequerentur, maximè P. Balchasaris Aluarij studio, sub cuius
disciplinâ Canonicus tantum profecerat. Cæsaraugustâ missus in Insulam Inixam
(olim Ebissum) Raphaël Pellegrinus, cum duobus Socijs, egregias Insulanis tra-
dendâ in primis catechesi commoditates attulit. Pari euentu per maioris Balearis Pa-
gos, & Villas P. Ioannes Cussola, qui & sancta Crux, & P. Ioannes Lopez peregrinati.

116

Ioanna Lusita-
niæ Prioceps,
certum vecti-
gal Madritano
Collegio legat.

117

Iosephus Aya-
la magna ste-
quentia diuina
tractat.

118

Toletanæ Do-
mus lis cum
Fratribus ex
Ordine Prædi-
catorum absol-
uitur.

119

Effigies Pueri
Iesu magna po-
puli religione
in Templo col-
locatur, & do-
natur.

120

Ludouici à
Medina obi-
tus.

121

Franciscus Gu-
smanus in A-
bulensi Colle-
gio moriens
Nostros hære-
des instituit.

122

Eius amor in
pauperes.

123

Raphaëlis Pel-
legrini, Ioan-
nis Cussolæ &
Ioannis Lopez
Milliones.

In

- 124** In Lusitaniâ, tametsi res rectè ubique procedebant, Bracarenfis tamen Collegij in Vrbe, Agroque eminere videbatur culturæ felicitas. Haud modica eius causa Archiepiscopi benevolentia, & præclara existimatio Sociorum: quorum operâ vetus inter ipsummet, atque Clerum dissidium cum vniuersæ gratulatione Ciuitatis componi permisit. Ea passim per Diocesim fama vagabatur, sicubi non vulgari remedio afflicta pietas opus haberet, eo mitterentur Patres. Et planè, diuina aspirante gratiâ, affirmabant experimenta famam. In Vrbe Portus cepta noui Collegij adificatio tertio decimo Kalendas Septembris, celeberrima supplicacione vltro ducta ab Ciuitate, Clero, & Religiosis Familijs. Nec solùm gratulatione, publicaque hilaritatè; sed etiam liberali ad impensam pecuniæ collatione, gratam sibi accidere Societatis operam Ciues declararunt. Suus ex Collegijs Funchale, & Angræ portus, in Insulâ Materia, & Tertîa extitit fructus: multo tamen maximum reulit ex Angrensi Collegio profectus vicinas in Insulas Petrus Gomis cum Socio Catechista. Ad Insulam, quam Gratiôsâ vocant, sat honestis frequentem accolis primo cursu delati, planè deformatam atque horridam multiplici vitiorum genere inuenerunt. Cuncta habebant inimicitia: rara Domus, cui non cum aliâ quapiam inueteratum & graue dissidium. Super quâ re institutâ oratione Gomis ita propitium habuit Numen; vt mediâ in dictione commoti Auditores primò in gemitus, communemque complorationem erumperent: tum suos quisque aggressi in turba querere inimicos, mutuos ruerent in amplexus, ac postis humi genibus veniam vicissim precarentur. Srepebat pulcherrimo tumultu Templum: idem ardor viros, idem feminas habebat. Nec primo impetu sancta flamma euauit: sed egressi mox Templo, tanquam diuino perciti æstro, quærebant sibi offensos, palàmque in compitis ad pedes eorum abiecti pacem poscebant. Inter quos vnus excelluit, Vir admodum honesti generis: qui etsi iniuriam non fecerat, sed acceperat; tamen vltro conuènit aduersarium, ac veniam suppliciter rogans, solum, quodille calcarat, palàm osculari sustinuit. Haud interim minùs prosperè aduersus cetera vitia Christi Athleta depugnauit. Negociationes iniustas, & iniqua lucra dissoluit, magnâ vi pecuniæ ad iustos Dominos reuoluta: vt fuerit, qui cum longè, ac latè equitatem violasset, diuino tactus spiritu copiosum argentum circumferens, Insulam circumiret, suum cuique vltro restituens, non minore cura, quàm ad lucra discurritur. Et quia cum vitijs fecunda eorum parens recti, prauitque dominabatur inicitia; præter conciones, instituit Pater quotidie disputationem super Diuinis Præceptis: eo profectû; vt tum primùm videretur sibi gens aliquid præter nomen Christiani habere. Iam facilè intelligitur, quæ sacrum Confessionis tribunal ambiret frequentia: vbi Pater distributis temporibus, diurna expiandis faminis, nocturna viris tribuebat. Postremò, quò quâsi solum perpuratum sentibus conseruaret, fecundaretque; præter alia, Sancti Rosarij, cuius nulla erat ibi memoria, explicatâ ratione eius cum fructu vsurpandi, consuetudinem induxit. Quæ breuè totam impleuit Insulam: vt summi, infimi, viri, feminæ, pastores etiam per agros suis incederent ornati Rosarijs. Rebus hoc pacto in Gratiôsâ compositis, ad Insulam, quam Fayalem vocant, transgreditur. Percurrere ipse Pagos: è Pagis haud minore motu cateruatim multarum spatio leucarum concurrere Insulani ad eum. Odia, iniusta negotia, vitia alia non absimili euentu, atque in Gratiôsâ, sublata. Verùm Confessiones cum excipere vnus cunctas nequireret; plerisque à prima ætate reordientibus, eam rationem iniuit; vt nobiliores, & quibus facultas adesset, Angram mitteret in Collegio audiendos: tenuioribus aures ipse præberet. Multum quoque Clericis attulit adiumenti explicacione Conscientiæ Casuum, cui & Cœnobij Sancti Francisci Custos vniuersis cum suis Fratribus semper interfuit. Indè ad Insulam Picum, & Sancti Georgij breuiter excurret; anno insequenti eas, quò iam perigrinationis huiusce tempus exibat, accuratiùs reuisurus. Nulli hoc anno in Indiam nauigarunt è Societate: sed iam insignem manum, cum quâ anno insequenti discessit, destinatus, vt supra retuli, Visitator Alexander Valignanus cogebat. Ceterùm eam Prouinciam grauiores in dies premebant angustia. Sublato superiore anno Antonio Quadrio Prouincia-

Bracarenfis Collegij fructus, & eorum causa Archiepiscopi benevolentia.

In Vrbe Portus Collegium adificatur.

Petri Gomis in Insula Gratiôsâ labores.

Conciliata diffidia mutuis amplexibus.

Honesti generis vir solum, quod calcarat aduersarius palam osculatur.

Iniqua lucra dissoluantur.

Disputationes super Diuinis præceptis instituantur.

Rosarij consuetudo inducitur.

Conscientiæ casus explicatur.

li, suffectum ei memorauimus Franciscum Rodericium, quem post anni ferè morbum mors etiam abstulit decimo quinto Kalendas Octobris. Tum perspecta Prouinciæ difficultas. Nam cum Prouincialem quamprimum substitui res postularent, quatuor tantum ad id munus per Societatis leges idonei, vt quatuor professi Vota, putabantur superesse, Emmanuel Texeira Rector Cocinensis, Consaluus Aluarius Visitator, eiusque socius Emmanuel Lopus, & Franciscus Capralius: sed in Iaponia aberat amplius anni distans itinere. Ibidem credebantur esse Visitator & Socius, non cognito naufragio, per quod in Cælum, vt infra dicam, abierant. Ita factum est, vt vnus in India restaret Emmanuel Texeira necessario legendus, par ille quidem muneris, iamque tertium ac vigesimum annum eum laude agens in eo tractu. Sed præterquam quod necessitas illa erat ingrata; facile potuit euenire, vt ceteris religiosi Viri ornamentis abundans, rerum gerendarum, & prudentiæ dono careret. Quas qui consideret angustias, animaduertet admiranda diuinæ prouidentiae consilia. Deus enim (haud dubiè Deus) cuius oculis cuncta terrarum subsiiciant spatia, impellebat Euerardum tantæ calamitatis ignarum, vt tam copiosum in Europa, tamque eximiorum hominum compararet auxilium, delecto Visitatore Valignano: qui deinde amplius triginta annorum spatio, vsque eò res Societatis, & fidei Oriente toto promouit. Optimus ille Pater, qui aduersa in medicamentum attemperat, dum plagam illic inferebat, hic præparabat remedia, nostram erigens in Cælum fiduciam, quamque curæ sibi sit, acceptumque conuertendarum ad fidem illarum Gentium opus ostendens. Interim Indiæ Patres trium Votorum professi ex toto tractu ab Vrbe Dio ad Commorini Promontorium de orbitate Prouinciæ ab Ioanne Brauo Goani Collegij Rectore admoniti, vel Goam profecti, vel si legitime distinerentur, suffragio missio, pridie Nonas Decembris, eodemprorsus die, quo superiore anno Rodericium suffecerant, Texeiram Prouincialem renunciant. Sic enim ex facultate ijs oris à Paulo tertio concessa Præpositum deligendi, nominandum potius, quam Proprouincialem putarunt. Emmanuel præter lacrimas, quas multas cum renunciatus est fudit, memor Christi vocis: Qui maior est vestrum erit Minister vester: cum se prius in publico acri flagello verberasset; veniam culpæ, & auxilium orationum ad sarcinam nouam ferendam precatus, ac cumbentibus ad mensam Socijs pedes exosculatur: tum in Cœnaculo, & Culina ministrat: eo efficaciore exemplo; quod verum erat, & cum cetera eius vita congruens. Sed reddenda est sua Francisco Rodericio, quem sublatum dixi, iusta commendatio ad Posterum. Duodeuiginti annos sic res promouit Christianas in India, præsertim in Vrbe, & Insula Goa: vt inter primos fidei eius oræ Auctores merito numeretur. Fauit semper constanter nouella Christi soboli, & patrocinium commodaui aduersus omnes veterum Christianorum iniurias. Præfuit, & cum laude, Goano Collegio, nisi quod valetudo aduersa non permittebat documentis præire superioribus. Didacus quoque Magallianes multis rebus in Molucarum Insulis latè gestis, contracto ex ærumnis morbo, cum ad curationem Goam venisset, non caducam, sed æternam à Deo salutem consecutus est. Accessit Balthasar Arausius frater Coadiutor, specimen nobile humilitatis, obedientiæ, caritatis erga omnes, qui negotiorum Collegij causâ in Lusitaniam venerat: tum Aluarus Phiallus, qui octauum iam annum spectabili lenitate, exemplo, animique sui tranquillitate prima literarum elementa pueros docebat: præterea Petrus Dinis, qui relicto tum seculo, cum maximè habebat secundum, inter Salfettanæ Ecclesiæ primos fundatores, in evertendis Idolis operâ egregiè posita, tandem Pagum, quem curabat, totum ad Christum adduxerat, plus quingentis baptismo recens lustratis. Cognito eius obitu, tanta vis lacrimarum, & comploratio consecuta est in filijs, quos Christo pepererat; vt tribus continenter diebus, ac noctibus, gemitu, eulatuque Pagus totus streperit. Inter hæc funera quanquam annus valetudini fuit infestus, tamen intermissa antè, propter calamitates publicas obfessa Urbis, & pestilentia, fidei propagatio repetita est. Maximèque in Salfettis profectum, Nam super ducentos quinquaginta in Collegio Goano caelesti vnda perfusos; in Sanctorum Philippi, & Iacobi Ecclesia, quæ in Pago Curtali prima occurrit, Goâ in Salfettis euntibus, trecenti viginti:

133

Franciscus Rodericus Goæ Prouincialis moritur.

134

Emmanuel Texeira Goæ Prouincialis renunciatus eximia animi demissionis documenta exhibet.

135

Francisci Rodericij commendatio.

136

Didacus Magallianus moritur.

137

Petri Dinis in idololatriæ ad Christum traducendis egregia opera.

138
Ethnici complures ad Christum traducti.

139
Gasparis Pais ardor iuuenis proximis.

140
Ægrotus ministrat.

141
Zamorinus Malabarum Rex Sancti Iacobi patrocinio vincitur.

142
Ora Piscaria bellicis motibus turbatur.

viginti : In Ecclesia Sancti Andreae ad Pagum Murmuganum, quingenti septuaginta septem : In Ecclesia Sancti Spiritus ad Marganum plus septingenti : in quibus & Salfettarum omnium Gonzales Maximus (nomen id potestatis). In Sancta Crucis ad Pagum Bernam, quadringenti abluti, magnâ vbiq; ceremonia : quam interdum Prorex Antonius Noronia, & Inquisitor, aliâque illustres personæ cohonestarunt, multis residuis Cathecumenis, quos vestium inopia remorabatur, nolentes, pro recepto iam more, in Ethnico vestitu, sed tantum Lusitanico habitu ad sacrum fontem accedere. His circa Goam consignatis accessere mille sexcenti in Bazainenfi Collegio : totidem ferè partim Coulani, partim Cocini. Hic Gaspar Pais non Sacerdos, sed caritate, labore, industriâ eminens, amplificandæ Ecclesiæ insistebat. Ille nouum Christi populum ab Ethnicorum vexatione protegebat, instituebat in fide, subleuabat in egestate, curabat in morbis. Ac nuper diffusis pestiferis in Pago Palurgenfi pustulis quæ tum ob scditatem mali horrendam, tum ob contagij periculum ab morbidis, quamuis carissimos, & comunéssimos auertebant; aderat Gaspar omnibus, non minore Ethnicorum, quàm Christianorum admiratione, medicamenta præbens, sanguinem minuens, præparans cibos, consolans, & erigens ad spem, fiduciamque diuinam : cuncta Patris, Pastoris, Medici, famuli munera obiens : hoc alacrius, quod non rarè in Tyronibus illis veteranz virtutis facta spectabat : vt cum aliquando ad Porcaense Regnum tendens ad Arelum christianum, (Arelos appellant homines dignitate eminentiores, Comitibus ferè nostratibus similes) quem ægrotum cognouit, flexo itinere, animam propè agentem reperit, ac reculantem carnes attingere, quod Sabbatum esset. Sed cum ipse explicasset Sanctæ Matris Ecclesiæ in ea necessitate indulgentiam, & præparasset escas, & alia addidisset præsidia; extra periculum reliquit. Hæc Gasparis officia quo æquum erat amore excipiebant Indi : eoque factum est, vt multum ad victoriam quoque contra Zamorinum contulerit. Ingenti cum exercitu Cocinensium fines ingressus Zamorinus Malabarum Rex, Castra ad Cranganorem posuerat, Arcem Lusitanorum, vt fama erat, occupaturus. Cui obuiam facti Rex Cocinensis, & Ioannes Fonseca Lusitanus Præfectus, in terris Marganati constitere : vbi sæpè inter se Reges antè confixerant. Vtrinque supra Regum tentoria elatis in hasta galeris, signo militibus, ne tela eò conijcerent, cum veteri more sancta vicissim Tabernacula Imperatorum habeantur. Committitur pugna : inque multos dies pro mollitie gentis continuatur, quoad fugâ tandem Zamorinus secessit. Aderat cum Lusitano milite Sacerdos è Societate. Suos Indos non deseruerat Gaspar : in quo tantum illi reponebant momentum ; vt dimidium virium, si fortè abiret, decessurum dicerent. Iam Sancti Iacobi nomen, quàm & ipsis esset religiosum Ethnicis, illud in Vrbe ostendit. Arma tractandi Magistrum (Guripos Indi appellant id professos magisterium, inelyrum inter eos, & à Parentibus permanens ad Posterum) aliter magnâ in armis famæ ad singulare certamen coram Rege cum prouocasset, Rexque eis præfens ipse cum nobilitate spectaturus arenam destinasset; Guripus ad Sancti Iacobi patrocinium confûgit, vicinum se ei habitasse contestans : & pueros adduxit, qui quoties aduersarius irrueret, Sanctum Iacobum inclamarent. Ita factum est, vt quamuis Prouocator non arte solum ac vi, sed etiam veneficij multis armatus in arenam descendisset; victoria à Guripo staret, ancto inter Ethnicos, Christianosque Sancti Iacobi cultu. Magnum ad rem christianam factum momentum est Procaensi in Regno Arelo restituto totius maritimæ plagæ Domino : qui tertio ab hinc anno, quod fidem suscepisset, dirione spoliatus ab Rege, exilium, & paupertatem cum vxore, & filijs pro Christo constantissimè tolerabat. Ioannes Fonseca in eò restituendo fideliter laborauit : cuius, ac ceterorum rectè factorum mox præmium recepturus è vita sublatus est. Ora Piscaria tertium iam annum coortis in piscatione gemmarum inter Christianos Parauas, & Careas motibus turbabatur. Sed multo fuit maius periculum ex coorto cum Ethnicis bello, ob iniurias vltro citroque religiosi rebus oblatas : quibus cum venissent in auxilium Mauri, & Christiani grauissimè premerentur; præstò fuit diuina clementia, sparso rumore Mauris tendi insidias ab Ethnicis, quorum in auxilium venerant. Quo metu ad suas Mauri regressi ter-

ras,

ras, Nostros periculo liberarunt. At in Molucis res tum Lusitana, tum, quod iis locis proximum est, Christiana, in discrimen supremum venerat, perseverantibus bellis, inualefcntibus hostibus; christianosque propugnatores arumnis, fame, vi, in dies carpentibus. Inter quos etiam Pater Hieronymus Olmedus hostium manu sagittis confixus interiit. Nec vllum interim idoneum ex India submittabatur auxilium, quod quidem vt curaret, tandem Pater quoque Marcus Præncudus Goam aduenerat. Sed Goæ item res arctæ erant, cum expeditio in Insulam Somatram compararetur; quam quia Prorex adhuc distulerat, cum Sebastianus ab administratione summouit. His successibus, tanquam corroborasset audaciam Dæmon, nusquam quiescebat, nusquam desisteat religionis sanctæ progressui sese opponere. Atque, vt sunt iudicia Dei abyssus multa; ingens ab Iaponiâ auxilium interuertit. Octo, non plures Sacerdotes tota habebat Iaponia, cum latissimè sparsi Christiani, cultoribus animarum, & Sacramentorum administris carerent: præterquamquod retardabatur operarum inopiâ Euangelij cursus. Consaluis Aluarius Visitator, postquam res in India composuerat, & in Macaensî Sede ad Sinarum fines primarum literarum scholam instituerat, cursu in Iaponiam intento, tres egregios Sacerdotes Ioannem Vellium, Didacum Ferdinandum, Antonium Nunnium, opportunum supplementum ducens, in conspectu Portus cum ijs, & Emmanuele Lopio suo Socio tempestate periit. Duodecimo Kalendaris Augusti sereno Cælo, violentissimus turbo coortus, qui in terra magnas edidit strages, Nauim, in qua vehebatur, duabus fermè horis demersit, iacturâ maxima. Nam ad hominum capita septingenta; merces pretio sexcentorum millium aureorum nummum amissæ. Vnus dumtaxat Nauta Maurus euasit, qui altero die in Malacensè Nauigium natatu incidit: ex quo, simulque ex eiectis ad litus naufragij reliquijs, & cadaueribus cognita est calamitas. Ibant Patres quemcumque in casum parati, ac præsertim Consaluis, vt hæc ostendunt sub protectionem Macao ad Patrem Generalem scripta. Omnes, inquit, mihi denunciant, protectionem Iaponicam ob Cælum frigidius mihi periculofam, præsertim ob inualetudinem, quâ super ceteras aliquot iam mensibus ex continuo lateris dolore confictor, adeoque infirmarum sum virium, vix vt pedibus ad sacrificandum insistam: tamen Obedientiæ vi confirmatus pergo, ac præparatus ad id, quod Domino placitum fuerit, præcipuum ex ijs verbis, quæ ad me tua Paternitas scripsit solatium capiens: si eueniret, vt in incepto morerer, non fore malè positam vitam. Sanè iam ob perpetuos illos dolores, tam parum præsentibus bonis commoueor; vt ipsa, quæ tantum contra interitum pugnat natura, multam iam vitam nequaquam requirat. Hinc apparet, quàm suauiter Dominus Deus famulos suos ad migrationem paret. Erat Consaluis Lusitanus ex Villâ vitiosa, anno millesimo quingentesimo quadragesimo nono ineunte in Societatem admissus. Diu in religiosis officijs, præsertim in Tyronibus instituendis cum pietatis, & prudentiæ laude exercitus. In Indiam Visitator missus, ita rem suscepit; vt quadragenario maior disceret cantum, quo maiore cum ceremoniâ ad nouæ Ecclesiæ maiestatem sacris operaretur. Socius eius Emmanuel eodem seculi anno quadragesimo nono in Societatem se dedit spe Indicæ protectionis: cum alioqui interno instinctu ad religiosam vitam innitatus, ad alias magis omnes, quàm ad hanc, propendèret familias. Vir erat & ipse spectatæ virtutis, & prudentiæ, & animarum salutis appetentissimus. Quem Euerardus arcanis literis Valignano Visitatori, si quid humanitus ei eueniret, primo loco suffecerat. Tanto auxilio interuerso: simulque amissâ totius anni annona, ad alimenta Sociorum, & Ecclesiarum instrumenta, quæ aduehebantur ex India, cum Rex Bungenfis vltro obtulisset quicquid pecuniæ ad id opus foret, Patres contendendo acrius vires, conati sunt aliquâ ex parte numerum supplere. Pater Franciscus Capralis, conscripto Iaponicè catechismo, in quo non modò christiana explicabat dogmata; sed etiam Ioannis Facatenfis doctissimi antea Bonzij adiutus operâ cunctas Iaponicas euertebat sectas; ex Regno Figeni peregrinationem rursus Meacum vsque suscepit. Cocinoco vna cum Ioanne Iaponio de Societate, septimo Idus Septembris profectus, Ximabaram venit: vbi iam triennio antè ceperant christiana sacra restitui: inde Tacaxim

Hist. Soc. Iesu Tom. 4.

D

mari,

143

In Molucis Religio periclitatur.

144

Hieronymus Olmedus sagittis confixus interiit.

145

Operarum inopiâ Euangelij cursus in Iaponia retardatur.

146

Mili supplementi naufragium.

147

Consaluis Aluarij in expeditionis Iaponicæ periculis obedientia.

148

Eiusdem patriæ ac munera in Societate.

149

Emmanuelis Lopij viuites.

150

Francisci Capralis laboriosa itinera.

mari, post terreno itinere in Bungum, non sine periculo, ob infesta latrocinij itinera: cum Finguenfis oræ accollæ famissimi inter Iaponicos haberentur, qui, vel vt sola detrahant vestimenta, homines necent. Cutamensibus ex itinere salutatis Funaium attingit: Vbi Pater Ioannes Baptista Ferrariensis sedem habebat. Hic transactis è sententia, cum Prætorè Facatenfi, quæ cupiebat; ipse, & Ioannes Iaponius Euangelium vbique promulgantes, recreatis ex itinere Christianis, quos

151
Facata Cosmus
nobilis Christi-
anus sacram
ædem, ac do-
micilium Pa-
tribus exci-
piendis extruit.

152
Ethnicorum in
Christianos
conspitatio.

153
Capralis, & Io-
annes Aman-
gucium ve-
niunt, & ex-
colunt.

154
Catharinæ
Miano pietas.

155
Ethnici ad
Christum con-
uersi, & sacra
ædes excitata.

156
Quidam duo-
rum dierum i-
tinere Baptismi
causa aduenit.

157
Matthæi Viri
simplicis in
Ethnicis edo-
cendis indu-
stria.

passim reperere multos annos Magistro destitutos, & aliquot præterea baptizatis, Facatam venere. Iam noua Vrbs stabat admodum frequens: & Cosmus nobilis Christianus sacram ædem, ac domicilium Patribus excipiendis extruxerat. Facatæ mensẽ subsistunt repurgandis Christianis, Idololatriæ ad religionem inuicandis: ex quibus triginta participes diuinæ lucis effecti, non sine aliquo patientiæ lucro. Bonziorum, vt ferebatur inductu, per speciem diuini verbi audiendi, ad octoginta Ethnici conspiratione inita, ad sacram ædem venerunt. Post concionem ex condicito, tanquam minimè sibi foret satisfactum, strepere, & vociferari, & inuocare Amydam, nempe eâ arte, vt Christianis aliquid mouentibus, per occasionem cuncta vastarent. Sed admoniti Christiani à Patribus, vt patienter contumeliam ferrent, coniuurati nil vltra clamores, & tumultum in præsens ausi, tantum insequenti nocte obiectum domui murum, ac portam deiecere. Capralis, & Ioannes Facata Amangucium pergunt, vbi ex Iaponicæ Ecclesiæ primitijs aliquot Christiani debebant à Sancto Xauerio initiati; annum iam propè vigesimum nullo de Societate conspecto, quo audiuis, latiusque excepti. Ad Urbem appropinquantes, cum fama præcurrisset, obuios ad quatuor leucas aliquot habuere, ac subinde alios lætitiæ plenos, ac lacrimarum. Supererant partim in Vrbe, partim in vicinis circa Villis Fideles numero fermè trecenti, qui tandiu cultore destituti, nil penè præter voluntatem integram conseruarant. At eâ auditate diuinum verbum excipiebant, tanquam collectam ex longo famem saturatum. Catharinæ à Miano Ethnicis iuxta & Christianis in sanctitatis opinione eminebat ardor. Hæc erat anus octogenaria in Pago Miano degens, tribus ab Vrbe passuum millibus: vbi ad centum alumnos Ecclesiæ Sanctæ pijs monitis, & exemplis ipsa genuerat. Tempestas erat hiberna, & frigora ingentia, cum inter Iaponias Amanguciana plaga perfrigida sit. Cumque Pater Capralis non nihil ab se præstitum putaret, quod ea Cæli inclementia noctu surrexisset ad preces, vt ipsemet scribit; ecce Catharina trium millium passuum itinere confecto, gelido flumine bis tranato, solo niue operto, & multa sæpè tum ipsum labente, ante lucem apparebat, vt Sacro, quod diluculo fiebat, non festis modò diebus, sed & operosis quotidie interesset. Noti, quòd ante lucem properaret, deterrebant metu luporum: sed ipsa, nil timendum aiebat ad Sacrificium Sacrosanctum eunti. Eadem, ante restitutam Amangucij sacram ædem, Dominicis diebus ad orationem pergebat in eum locum, vbi olim ea steterat: atque vt intelligas, quã in diuino obsequio animi liberalitate, nobilitateque vteretur; quæsiuit ex P. Caprali, num peccatum foret nocte somnum repetere post orationem. Nam cum ipsa lassitudo interdum ad modicam quietem adigeret; verebatur ne parum humanum esset, ac pium, posteaquam ad orationem quamlibet multa nocte surrexisset, à congressu diuino rursus somnum admittere. In Vrbe centum septuaginta duo ad Christianos additi: duo & quadraginta in Pago Catharinæ Miano, sacra edicula hic quoque ex paleâ, & canna palustri excitata. Quidam duorum dierum itinere baptismi causâ aduenit: cuius amorem nouem ante annis ex Matthæi sermone conceperat. Matthæus Vir bonus erat, ac simplex è Xauerij Christianis, qui per Pagos venalia circumferens vtenilia quædam minuta, acus, pectines, & similia his, religionem pariter Christi disseminabat: admonens homines, vt Patres conuenirent: interim nonnisi vnum Deum colerent: quodque rectum suaderet conscientia, facerent: quod secus, vitarent. Nam se nihil amplius scire: & is diligentius edoctus multo exinde vlui fuit. Doctior erat, & acer bonus cæcus Tobias, qui circumiens emendicans, ac lyrâ gentis more non inuenustè canens: aditumque inde ad Proceres quoque habens; Bonzios ipsos animosè lacerabat. Et ferunt Bonzios, cum certamen sustinere ipsi nequirent, Nationem Venefico-

Veneficorum, Iamabuxos nominant, Dæmonum assuetos congressibus, incitasse, vt certamine cum cæco suscepto, si aliter non succedat, Dæmonibus in eum immiffis victoriam extorqueant. Nec abnuere Iamabuxi: victique facillè differendo, palmam magicas artes aggrediuntur, audiente, ac ridente cæco: nec quicquam posse ea monitra aduersus Christianos prædicante: cum repente ipsosmet Iamabuxos tremor horrificus occupat. Et iam haud dubiè Dæmones inuadebant, nisi ad Tobia pedes prostrati veniam facti postulassent, nil in posterum tale commissuros polliciti. Ex hac hominum indole renascens Amanguciana Ecclesia ad exitum vsque anni Capralium tenuit, acceptis à Nobunanga literis, in quibus de misso ad se Clypeo gratias agebat. Sed nulli vsquam tot, tamque varijs agitantur fluctibus Eurypi, quot per id tempus iactabatur motibus Meacensis Imperium. Organtino apud Sangam degente, præsertim ad solennia maioris Hebdomadæ, & Palchæ, cum ex finitimis eò locis Christiani conuenirent, Meaci Aloysius Froës diuinam rem procurabat. Huc inter cæteros sancta Hebdomadà è Regno Voari aduenere quatuor Christiani cum Constantino, qui statim Templum ingressi, prostratique, ac soluti in gemitus, ac lacrimas, cunctos vehementer commouerunt. Constantinus instruxerat comites, & baptizarat. Nam in Oppido Fanamasa, cum alij deessent Magistri, prædicabat sanctam Fidem, disputabat cum Bonzijs, & humilitate, fideique præstantiâ cunctos superabat, baptizabat quos erudierat, sepeliebat mortuos. Oratorio etiam Domi suæ excitato conuocabat fideles ad preces: cuncta demum Viri optimi, multa seduli Pastoris ita obibat munia; vt ibi Christianos Constantini discipulos appellarent. Commodùm Paschalibus solennibus aduersus quemcumque casum Christiani sese munierant, cum omnia cæpta turbari. Nobunanga, post restitutum Cubosamam, identidem suis è Regnis vel per se, vel per Legatos reuisebat Meacenses res: tanquam ius, aut certè patrocinium obtineret. Tandem siue occasionem quærens, siue studio superuacuo boni publici, perperam administrari Imperium iactans, certa mittit capita ad Cubosamam, in quibus administrationem corrigeret. Non deerant Nobunangæ ofores, vel qui ægrè ferrent adeò illi obnoxium Cubosamam, quod ipsis quoque eò minus loci relinqueretur, quod ille plus occuparet. Horum vocibus priuararum rationum studio, quid in commune expediat, vt sæpè vsu venit, minus aduertentium, instinctus Cubosama, iussa Nobunangæ detrectans, bellum præopat. Dicitur continuò rumor in Vrbe, adesse Nobunangam, & miserabilis ex vano metu oritur tumultus: vt aliquando etiam totam noctem clamore edito à latronibus, adesse hostem, quod impunijs ipsi prædarentur, omnia inanis terror permiscuerit. Ceterum Cubosama inito fœdere cum fratris sui interfectoribus, cum Soraio Sannixu, Mioxindono, Bonzio Vocazensi, & alijs potentibus, hos inter populi terrores agebat propè securus: eò præsertim quòd Bonzius Vocazensis Xinguen Cainocuni Rex, Regnis aliquot ex ora Bandoënsi, ac postremò Totomi, & Micauæ occupatis, in Nobunangam tendebat. Hic cum suum Parentem deiecisset è Regno, ac filium maximum squallore carceris enecasset, abrafo vertice se Bonzium fecerat: postea Parricidia profitens Iaponicarum legum custodia Xacam ipsum velle supergredi, ter in die Idolis sacrificans, ac sexcentos ad eam rem Bonzios in exercitu ducens. Hanc vitæ viam, ac sectam sequens Nobunangæ eo nomine erat infestus: quòd is planè contrariam sequebatur. Figenoiama Monasteria, & Sacomoti Fana euerterat: Bonzijs vbique spoliatis vestigalia eorum transferebat ad milites: irridebat Iaponios Deos, se se ferens Fotoquium viuum multò potiorem lapideis: ad quem cum Bonzius Xinguen literas quoque dedisset, cum hac inscriptione: Summus in stirpe Regum Tendaxiorum, ac religiosissimus Xinguen. Ille respondit: Regnator Dæmonum, Sectarum impugnator Nobunanga. Hos tam diuersis ingenijs committebat inter se Numen verum: vt inter ea certamina lux veritatis emicaret: cæci que mortales ab irani superstitione animos ad religionem veram conuerterent: præsertim dum Nobunanga tantus Deorum contemptor, tantum crescit. Igitur Cubosama sciens Nobunangæ Regnis imminere Xinguen; de sua focordia aduersarium promptissimum metiens, nunquam putasset fore, vt ille in Meacum eo rerum articulo veniret: cum repente prægressus celeritate famam, cum exercitu non magno, sed

158
Infigur. de Ven-
eticis victoria
à cæco Tobia
relata.

159
Meacensis Im-
perij motus
bellici.

160
Ioannis Naito-
doni religio.

robusto conspicitur. Summa in Vrbe trepidatio, haud paulò maior ex re, quàm nu-
per fuerat ex rumore. Ioannes Naitodonus ex Regno Tambæ in auxilium Cubofa-
me venerat cum quadringentis equitibus, peditibus mille sexcentis, Cruces in infi-
gibus, I E S V nomen latè emicans in clypeo gestans: inque iurandà fide, se vnum
venerari Deum Cæli, terræque Procreatorem professus, non nisi christiano ritu iusi-
iurandum conceperat. Venerat dehinc ad Ecclesiam, acceptoque libello noxarum
monitore Confessionem peregerat. Is, cum adfuit Nobunanga, in primis curarum
habuit res Ecclesie tutari, missis, qui asportarent in Tambam. P. Aloysius trepidè
compositis rebus, partim etiam in horto defossis, quia si direptioni Vrbs tradere-
tur, in odio Bonziorum, in auaricia, & licentia militari summè periclitabatur; ip-
so die Ascensùs in Cælum Christi, pauculis Christianis, Cosmo in primis, & Anto-
nio comitantibus, Vrbe excessit. Quo die Nobunanga ad Meaci progressus mœnia,
edicto proposito capitali, si quis militum suorum in Urbem irrumperet; octo, qui
id ausi erant, obruncat. Cubosam cum Ioanne Naitodono, ac militari multitudi-
ne in Arcem se receperat. Cives in circumiecta oppida, ac Villas, impuberes, fi-
lios, mulieres, pretiosissima queque rerum summouerant, rati hostem haud dubiè
ferro, igni, rapina in Urbem defæuturum. Federatorum Cubosam nemo ausus
in conspectum Nobunangæ venire: tantus in nomine eius Viri terror inerat. Qui,
quò honestiùs sanctiam exerceret; primùm allegasse homines ad Cubum de pace:
& cum pertinax allatum esset responsum; illacrimasse dicitur, quòd cogetur as-
periora tentare: ac protinus in omnem circa agrum, ad ternas, quaternasue leu-
cas septem cum singulis agminibus Duces dimittit, vt populentur, incendant, perua-
stent omnia, Villas, Cœnobia, Oppida. Strages maxima, præda immensa fit, cum
res, pueri, fœminæ, quæ ex Vrbe sumpta dixi, vel igni perirent, vel venirent in

161
Nonaginta
Oppida vno
die comburan-
tur.

hostium manus: inuento ibi exitu, vbi perfugium quæsierant. Nonaginta numero
Oppida, quadringentarum, quingentarumque familiarum, præter minora innumera
vno die igni consumpta: nonnulla calamitatem pretio redemerunt. Hic Ciuitas
haud dolore magis rerum, carorumque in agro pereuntium percussa, quàm impen-
dentis in horas sibi tempestatis concussa metu, cœpit Nobunangæ animum tentare
pecuniâ. Duæ, veluti Vrbes Meacum conflant: quarum alteri inferior Meacus: al-
teri superior nomen est: & hæc duplo maior inferiore, nobilitate, & opulente pol-
let. Vtraque separatim Internuncios mittit, cum sponione pecuniæ. Nobunanga
superiori Meaco siue, vt iactabat, iratus, quòd eides ab se ibi cœptas disturbauerant,
siue quòd amplior esset præda; pretio nullo placari potuit. Qua in desperatione qui-
dam è Ciuibus, vtrò igni subiecto, noctu tertiam tectorum partem absumpsere: po-
stridie reliquum confecit hostis. Ad septem tectorum millia, & magnificentiæ me-
morandæ Bonziorum Cœnobia viginti conflagrarunt. Meaco inferiori pretio quo-
que, vt pauperibus, remisso pepercit: Deo sic permittente, quòd ibi plerique ver-
sabantur Christianorum, ædesque sacra, & Patrum domicilium stabat. Quod si con-
tra euenisset, vt in partem hanc, saluâ altera, incidisset calamitas; iam Diabolo, ac

162
P. Aloysius
Froës cœlesti
tutela seruatur.

Bonzijs paratæ erant calumniæ, quasi ab Iaponicis Dijs immissa, christianiæ religio-
nis odio, strages foret. Inter hæc Aloysium sic Agro, sic Vrbe infesta, per ingen-
tiâ discrimina, cœlestis tutela seruauit. Simul Vrbe exijt, ad Pagum suburbanum Cun-
gium nomine ducitur ad Benedictum Antonij fratrem: inde in aliam nepotis Anto-
nij, quæ videbatur tutior, domum transfertur: cum repenti recenti irrumpunt mi-
lites. Tum Christiani fluctuare, nec satis videre quemadmodum Aloysium conser-
uarent; alij aliò trahentibus, de eo, non de se se sollicitis; tandem ad Virum inter
Paganos Principem ducunt: qui, quòd parentem christianum habebat; non illiben-
ter excepit, oculuitque in pusillo paleario à tergo domus. Hic & à plumbeis glo-
bulis periclitatus est, dum milites altitia sclopetis omnia interimunt: & multò ma-
gis à fraude Paganorum, qui, ad conciliandam sibi gratiam militum, indicant adesse
Christianorum Sacerdotem, ac posse occidi, vel si magis placeat spoliari, ac ma-
gno vendi. Quam, ad vocem globus militum citato ad eum, qui Patrem absconde-
rat, accurrunt gradu. Is negare apud se esse, sique sit, citiùs fufurum sanguinem,
quàm proditurum: suum enim Patrem christianum esse. Quin cauerent ipsi homi-
nem

163
Christiani im-
pavidus aui-
mus in tuendo
P. Aloysio.

nem attingere; quoddam notus Nobunangæ, & in gratiâ esset. Ita in præfens periculum excussum. Vbi nox terris incubuit, Christiani metuentes, quod euenit (Nam mox totus Pagus redactus in cineres est) in Oppidum quadringentis familijs frequens ad celebre Tosi Monasterium transferre constituunt: in quo vnus è Christianis Alexander nomine, tres confobrinus habebat. Inclinatâ iam nocte perueniunt: ingressique arte propinquorum Alexandri; dum fossam Oppido interiectam in humeris sublatus Aloysius traicitur; adsunt mulieres duæ christianæ, monentque seridne Patrem vltra inferant certam in mortem. Indicio Ethnicici Cugiani Bonzios de Patris aduentu præmonitos, iussisse occidi, cum primùm adueniret, & domum in quam reciperetur euerit. Itaque cum nec regredi, nec progredi tutum esset, & vector laboraret sub onere; incertus quo se verteret; vnus ex Alexandri propinquis, in se periculo recepto, domum suam audenter adduxit, vbi dies octo delituit: neque id Oppidum euersum in deuastatione est, salute pretio ingenti redemptâ. Inter hæc miseranda species agri, & Vrbs, cum auxilium nusquam affulgeret, Cubosamam ad pacem, & ad obsequium inflexit. Protinusque in Regnum Vomi Nobunanga copias reduxit. Ex itinere florentissima nobilitate, & opibus longissima pace collectis Academia Bonziorum Facusansi nomine, vbi multa cœnobia, ac mille inter se singulis Bonzijos domicilia discretæ, cum omni deliciarum apparatu direpta primùm, tum funditus igni consumpta: vt hæc quidam Ethnicorum cernentes in eam venissent opinionem, Nobunangam christianum esse: non enim alioqui tantum in Bonzios, ac Deos Patrios odium posse gerere. Aloysius octauo postquam Tosi latebat die, inuentus à Christianis, quos Darius Tacaiamadonus Arcis Tacacucui præfectus ad eum conquirendum dimiserat, ac Meacum statim vt ab tempestate tetra diluxit, reuersus, consolandis Christianis institit magno vtrinque sensu, sua quibusque damna, & Dei erga se pignora memorantibus. Ioannes Naitodonus paulò post in Tambam recessit optimè de Cubosama opera, & consilio meritis, quem etiam migrare Meaco turpiter cogitantem repressit. Tosa Naitodonus, qui domum Ioannis omnem administrabat, die sacro Corpori Christi baptismo expiatus, ac Thomas dictus est. Tum septimo Idus Iunii Guembadonus frater ipsius Ioannis maior baptizatus vnâ cum filio: illi Iuliani, huic Benedicti nomine imposito. Dumque in Tambacopiola Christi augefcent patrocinio Ioannis; opportunè Iulianus apud Cubosamam potens successit, qui Meacensem Ecclesiam tueretur. Respirabat interim Brasilia curâ in primis, & virtute Ignatij Tolosæ: qui superiore anno aduectus è Lusitania Prouincialis, rebuque in Vrbe Sancti Saluatoris, & in Colonia Pernambucensi compositis; ad visendas austrinas Prouinciæ sedes egressus, quarto idus Ianuarij ad Urbem Sancti Sebastiani aduenit, comites ducens, quorum accessu id domicilium absolutiorem Collegij formam indueret. Diuinæ fuit clementiæ, quòd in manus Anthropophagorum non deuenere. Qui cum ostium fluminis, quòd ad Urbem subitur, cum lintribus quinquaginta obsiderent; ad Nauigij, quod Patres vehabat conspectum, tanquam iniecto diuinitus terrore, subsequi Classem suspicati, relictis impedimentis, lintribus contractis, in fugam præcipitem euauere. Statim Ignatius ad Collegium formandum adiecta curâ, studia virtutis inflammavit, & ad domesticam disciplinam, & ad proximorum commoditates. Ante omnia diuinitum Christi corpus perpetuò asseruandum in Templo collocavit, ornatissimâ supplicatione prægressâ. Quod nunc primùm in ea Ciuitate asseruari perpetuò ceptum: & inter Ciues Sodalitatem Sanctissimi Sacramenti instituit. Dumque priuatim Domi repetuntur Exercitia Sancti Ignatij; feruet studium corpus afflicti, & humilia tractandi munia: simul in Templo cepta exuseitari Ciuium pietas, præsertim P. Ludouici Granæ concionibus, eò gratioribus, quòd ab excessu Nobrege Euangelico Oratore caruerant. Ipse Prouincialis catechesim ad pueros habebat, cum grandiorum quoque natu profectu. Blasius Laurentius primò Prorektor, mox Rektor Collegio præpositus est. Schola vnica in præfens instituta prima elementarum discerentium, ex quibus præparati, qui latinam quoque Grammaticam anno insequenti docerentur. Inter cetera Fundum quoque ab Rege Collegio attributum, cuius magnam partem alij, atque alij occuparant, Prouincialis non sine aliquo certamine

164

Mille Bonziorum domicilia igni cõsumpta.

165

Aloysius Meacum reuertitur.

166

Tosa Naitodonus, eiusque frater Baptismo expiantur.

167

Brasiliæ res.

168

Ignatius Tolosa Prouincialis in Vrbe S. Sebastiani Collegium format.

169

Catechesim ad pueros.

170

Schola instituitur.

171

Fundus ab Rege attribuitur Collegio.

tamine recuperavit. In eo Fundo Pagus erat Brasiliorum, Sancti Laurentij appellatione: quos Patres ab se eruditos in fide curabant. Ex his Neophytis primarius lateris dolore graui correptus, sic vt animam nequireret trahere; egit se in sacram ædem, bacillo innixus: postque peccatorum confessionem, dum se solum credit (audiente Fratre Consaluo Oliueria) ante Altare genibus flexis, clarâ voce hunc in modum orauit. Domine, tu nosti, posteaquam Christianus sum, nunquam me vixisse improbè, nec ad meorum maiorum mores rediisse, meque coniugi fidem seruasse. Omnino tibi, Domine, sanandus sum. Credo enim ita fore; quia tu Pater meus es. Quo dicto ad Lustralis aquæ vas progressus, latus dolens abluit, ac statim liberatus dolore, relicto bacillo, domum valens reuertit: ex eoque tempore beneficij memor, multò studiosius Sacellum, resque frequentauit diuinas. Sed paulò post non leuiter in eo Pago Patres periclitati sunt. Nam cum cœpissent quibusdam potentiorum abstrahere pellices; quidam Europæorum præ compendio mortali, nec conscientiam suam, nec bona, seu mala æterna quicquam pensi habentes; vt eos sibi obnoxios redderent, sollicitare instituunt: quidnam sinerent sibi eripi amicas, & vitæ omnem dulcedinem verbis Patrum? Eis neque sagittas, nec telum esse vllum: vterentur igitur sua libertate securi, & defenderent. Diabolica persuasio ita rudes animos concitauit; vt tutum non fuerit, feruente illo motu, Pagum adire. Quin etiam qui in Collegij edificatione laborabant, abstulere furtim se fuga. Sed tandem, Deo iuuante, patienter, ac molliter tractando, feroces animi ad pristinam modestiam reuocati. Rebus noui Collegij constitutis ad Præfecturam Sancti Vincentij Tolosa progreditur. Ibi reperit P. Iosephum Ancietam, quem destinauerat Collegio Sancti Sebastiani Rectorem, meritò apud omnes in opinione sanctitatis, eoque auctoritatis maximæ. Itaque tum propter felicem ibi rerum administrationem, tum quia vt in valetudine claudicante, eam regionem maximè salubrem experiebatur; abstinuit loco mouere. Diuisâ autem Prouincia in partes duas, ceteras sedes Collegijs subiecit. Collegio Fluminis Ianuarij sedem Sancti Vincentij, Piratiningæ, & Spiritus Sancti: Collegio Sancti Saluatoris Illæos, Portum securum, Pernambucum. Piratiningæ quoque iussit perpetuò asseruari Sacrosanctum Christi corpus: vbi valde delectatus est populi pietate. Nam cum Parochum nullum haberent, nisi duos de Societate Sacerdotes cum Laico; sic erant instituti cognitione rerum fidei, & moribus; vt Religiosorum familia Pagus omnis videretur. Non hic diu moratus, quia festinabat ad Urbem Sancti Saluatoris regredi Congregationem Prouincialem habiturus, Procuratori Prouinciæ, qui Romam mitteretur, legendo: quam ob causam, vt nunquam nauigij inopiâ retardaretur; nauigio cœmpto utebatur. Salutatis in reditu Socijs Fluminis Ianuarij, Nono Kalendas Maias Sancti Spiritus Portum ingreditur, quartoque post die repetit cursum. Eo die sub vesperam oborta tempestas dum magis, ac magis inhorrescit, adultaque iam nocte Nauta per tenebras non agnoscunt loca, sed existimant se vento, qui incumbat à puppi, per altum agi compelluntur ad littus. Nauigio vadis infixio, desequente mari, ac procellâ, Nautarum quidam ausi natatu tentare, & explorare loca, fecere animum alijs ad fortunam eandem experiendam. Actum de se se Patres rati consuetis animos munimentis curarunt. Aderant Sacerdotes Ludouicus Grana, Antonius Rocca, Vincentius Rodericius, Ferdinandus Ludouicus: duoque non Sacerdotes Ioannes Sosa, & Benedictus Lima. Monebat Ignatium Nauclerus, vt positis vestibus maturaret desilire in mare, dato negotio Nautis aliquot, qui illi præsto essent. At ille peritum se nandi negans, perseuerabat genu flexo in puppi, auxilium implorans diuinum. Cum ecce tibi vasto abreptus fluctu, qui totum nauigium cooperuit, in mare prouoluitur. Rem conspicati Antonius Rocca, & Ioannes Sosa nonnihil nandi periti, & ipsi opem Patri laturo se se deiciunt. Locus erat maximè periculosus, omnibus infra ipsum lapsis nauigium. Sed Deo opportunè suam porrigente dexteram, Prouincialis, vbi aliquandiu fuit in profundo, & aquæ aliquantum hausit, iterum abreptus ab vnda eiectus in littus est, planè incolumis, vt erat vestitus, cumque Rosario in manu, & reliquiaria theca ab collo pendente. Plus periclitati, qui periculum eius propulsaturi desilierant. Tandem, cum aqua non esset alta, omnes cum vectoribus numero

172

Lustralis aquæ
contactu eger
sanatur.

173

In Pago S. Lau-
rentij pericli-
tantur Patres.

174

Piratiningani
Populi pietas.

175

P. Tolosa Pro-
uincialis ab vr-
dis ereptus in-
columis ad lit-
tus eiecitur.

numero quinque & triginta, imperus fluctuum eluctari, in littus euaserunt. Vnicus restabat in Nauigio Aloysius Grana: quem nonnihil cunctatum, continuò vndarum illis interiora Nautis disiecta interclusere. Tabulata soluta, ac disultantia, capsaque, & lignum Brasiliicum, quo erat oneratum Nauigium, non solum moueri loco prohibebant; sed grauius tundebant, ac vulnerabant, nec ferri auxilium poterat. Tum Prouincialis tam presentem sibi diuinam expertus clementiam, abiectis in littore genibus, precatur caelestem Patrem, vt velit sibi, in Beatæ Virginis gratiam, vitam illius sui famuli condonare. Et ecce Nauigij alueus, qui solus iam supererat, disilit duas in partes, & Aloysius in vado relinquitur. Eâ re sumpto animo, vt in supremâ necessitate connitens, vbi paululum promouit; tandem auxilio Nautarum ipse quoque enasit. Ita rerum duntaxat damnum est factum. Transectâ in littore tota nocte, plerique nudis, alijs malè tectis, & vuidis; cum diluxit, vbi locorum essent circumspicientes; noua deprehendunt Dei cum misericordia irascentis argumenta. Si paululum ante naufragium progrediebantur; in fluuium dulcem incidebant, qui tanto cum impetu in mare effunditur, vt ex eo nonem ab ostio millibus passuum aquam in mari dulcem nauigantes hauriant. Ergo illuc vsque progressis, haud dubiè inter vortices, & colluctantes maris, ac fluminis gurgites omnibus fuerat pereundum. Si naufragium paulò citius faciebant, loca erant vadosa, cœcisque saxis, & cauitibus ita obsepta, & ita procul ab littore; vt nulla relinqueretur salutis spes. Patres, ac ceteri naufragi ad Oppidum Sancti Spiritus, vndè sexdecim leucis aberant, grauissimè cum fame, sitique, & viarum asperitate consticti rediere: salutata prius, vt in discrimine promiserant, ad Beatæ Virginis, quam vocant à Rupe: sita enim est præcella in rupe secundùm mare latè conspicua, magnumque solamen præter nauigantibus, à quibus religiosè aditur ad exoluenda vota. Fertur edificasse eam Religiosus è Franciscanâ Familia Petrus nomine, rudis literarum, nec Sacerdos: qui Moderatorum suorum permissu in Brasiliam animas Deo lucrandi studio transgressus; in nostrorum Patrum comitatu Pagos Brasiliorum circa Urbem Sancti Saluatoris aliquandiu iuuit. Deinde ad Præfecturam profectus Sancti Spiritus, in Pago, qui dicitur Villa vetus, pietate accolarum iuuante, ædem quam dixi, extruxit, additâ domuncula in Sancti Francisci honorem, in quâ cum sanctitatis argumentis decessit, semper Sacerdotum Societatis opera in Sacramentis suscipiendis, & tota sua vita temperanda obedienter vsus: cum ea tempestate nulli præterea essent in Brasilia Franciscani. Hic ergo Patres Sacrosanctâ Eucharistia Deo rite oblata, ac prope omnibus impertita vectoribus, magnis à domesticis, & vniuersa Colonia Sancti Spiritus excipiuntur officijs. Cuncti initio ex erumnis tentati morbis: mox recreati, coactique quinque menses subsistere Nauigij inopiâ, intellexere quid in ea calamitate indulgentissimus Deus spectasset, Nam cum primò ad pias meditationes menstruo alij spatio, alij quod ferebat valetudo, secessissent; nunquam dies sibi affulsiſſe meliores postea referabant. Deinde conuersâ opera ad iuuandos proximos, vt ipsi calebant, & ad manum diuinam se aptius accommodarant; magno & conatu, & successu tum Lusitanos, tum Brasilios, & mancipia Æthiopica excoluere, Lusitanorum quamplurimi vitam Confessione generali retractatam ita mutant; vt benè exemptâ naufragio tanta conuersio videretur. Inter cetera, quod ante persuaderi nequibant, adducti, vt mancipiorum, quæ habebant planè neglecta, sinebantque vel sine baptismo, vel post baptismum in pellicatu degere, curam Christianis Dominis necessariam susceperent. Ita vel abstractis, vel rite copulatis concubinis, flagitiorum immensa seges remota: & multi post catechesim caelestis aquæ iniectione facti Christi liberti. Ad hæc cum vetus perangustum, ac ruinosum esset Templum, edificatum est nouum admodum capax, & firmum, lapideis fundamentis, parietibus, ob fabrùm lapidarium inopiam, terreis, sed ligno ita dicto solidatis, vt ex lapide, cæmentoque confectis non multum cederent. Sancti Iacobi insignitum est nomine. Arcta erat in populo annona, ac prope fames: & tamen è collata vltro stipe, non tantum ad edificij expensam, duodecimque è Societate alendos, ac præterea operas ferme quinquaginta; sed etiam ad multorum pauperum leuandam inopiam facultas præstò fuit. Quam Dei, populique benignitatem in alijs quoque

176

Aloysius Grana
B. Virginis ope
ex vadis euadit.

177

Petrus è Franciscana Familia ædem B. Virginis à Rupe edificauit.

178

Hon. rudis in fide multos erudit.

179

Tolosa cum Socijs Lusitanos, & Brasilios excolit.

180

Templum edificat, dicatque S. Iacobo.

181
Dei providen-
tia in rerum
Penuria

182
Nouus Brasiliae
Praefectus lute-
rario apparatus
excipitur.

183
Petri Leytonis
Episcopi victu-
tes, & obitus.

184
Sanctissima
Eucharistia ho-
minum mores
immutat.

185
Misericordiae
Sodalitas ad
humandos mor-
tuos institui-
tur.

186
Vir ferox accen-
sus in Sacrifi-
cio candelam
sustinens im-
mutatur.

quoque sedibus eodem tempore Patres experti sunt. Nam cum statuisset Prouincialis, ut vbiq; , praeterquam in Collegijs, emendicato visitarent; ostendit Deus quam ipse melior sit oeconomicus, quam mortales: cum quos ante magnis curis ex agro maligne legebant fructus, affluenter, ac sine cura ex piorum liberalitate ipse domum mitteret. Inter haec ad Urbem Sancti Saluatoris nouus Brasiliae Praefectus Ludovicus Britius e Lusitania appulit: quem apparatu magno, elegantique dramate, ac cetero Musarum ornatu Collegium excepit. Ille autem primo quoque tempore in colloquium venire cum Prouinciali cupiens, ratus quod erat, eum Nauigij inopiã intercludi, ad conquirendum mittit, ac deducendum: & id Numinis haud obscuro impulsu. Nam cum Pater inclinato tandem Septembri vela fecisset, dieque Sancto Michaëli sacro, ter caecis faxis Nauigio illi sic, ut videretur diuinitus ab exitio defensum, praesertim cum vetustate laboraret, nec crederetur vlllo modo illisus nouos toleraturum, & tamen multum vadosi freti superesset; in tempore missos à Praetore cum leuiore Nauigio obuios habuit, in quod transgressus ad portum securum applicuit. Est in eo tractu aedes Beatissimae Mariae Adiutricis, prima ibi Sociorum sedes, nobilis fonte diuinitus concessa, & salubritate aquae, propter quam aditur e longinquo, veleadem asportatur. Hic Prouincialis iussit domum aedificari, eoq; singulis Sabbatis Sacerdotem ad solatium accolarum, tametsi pauci sunt, sacrificatum accedere. Nocte proxima in priore Nauigio relictis homines, dum recta ad Sancti Saluatoris pertendunt, grauitè à tempestate periclitabantur: & plerique animum desponderant, cum vir inter eos primarius ad bonam spem omnes erexit, clamitans: Confidite Socij, ac bene sperate: Patres pro nobis Beatam Virginem Adiutricem precantur. Et ita profecto erat: nam ad strepitum procellae Prouincialis, eorum recordatus, magno studio clementissimae Reginae institit commendare: nec ij postea dubitabant salutem suam precibus Patrum acceptam referre. Sospes tandem etiam Prouincialis septimo Idus Septembris ad Urbem venit, latus noui Praetoris aduentu, sed multo magis merens Episcopi Petri Leytonis desiderio: quem paucis ante diebus vita perfunctum reperit: erat enim plane, qualem Brasilia requirebat, Pastor laboriosus, vigil, amans sui gregis, ad pacendum indulgens, ad defendendum fortis. Torum Brasiliae tractum à Pernambuco Piratingam vsque, amplius quadringentorum leucarum spatio, per aestus, pluuiasque inuisit, comitantibus semper aliquot de Societate: quam benigne vbiq; adiuuans, cunctis in rebus adiutricem volebat. Patri Quirito de erratis confitebatur, quamdiu agebat in Vrbe: idque pietatis, & exempli causa publice faciebat in Templo. Cuncta vita generali confessione repurgata, summaque cum religione lacrimis totus madens, diuinissimo Sacramento munitus, non ut optabat in Collegio, sed in suis aedibus, Sociorum tamen coronam precibus iuuante, tanquam seruus fidelis, ac bonus in Domini sui gloriam intrauit, bibliotheca sua Collegio, supremo paterni animi monumento legata. Populus non secus ac Parenti communi lacrimas dedit. Ex multis, quos olim constarant Patres Brasiliorum Pagos, quatuor circa Bayam supererant hac tempestate Sancti Spiritus, Sancti Iacobi, Sancti Ioannis, & Sancti Antonij. In his hoc anno ad pietatem gentis promouendam duo momenti summi inducta, Primum Sacrosancta Eucharistia cepta idoneis praebere. Spectabatur autem idonea preparatio non solum ex mysterij captu, & cognitione; sed etiam ex vitae genere. Non facile explicatu est quantopere diuinus ille cibus mores hominum immutauit: ut sane iam Angelicę vite elucerent vestigia in ijs, qui pane Angelorum vescabantur: & sancta æmulatio coorta, dum certat pro se quisque, quam se maxime idoneum reddere. Ita pietas multis modis angebatur, dum hi ad tanti mysterij susceptionem se comparant; illi iam suscepto praestare se dignos conantur. Deinde instituta Sodalitas misericordiae praecipue est ad mortuos humandos, eorumque animas precibus adiuuandas. Hisque Sodalibus id datum quoque honoris, ut accensos sustinerent cereos, dum corpus Domini in Sacrificio eleuatur. Fuitque vir ante ferox, & iniquus, qui totus in virum alterum conuersus est ex eo, quod iam, ut ipse aiebat, candelam Dei soleret manibus sustinere. Impetrarunt alicubi boni Neophyti, ut singulis mensibus Sanctorum nomina ipsi quoque di-

tribue-

stribuerentur: polliciti eo die se diuina mysteria usurpaturos. Iucundumque erat accedentes ad capiendam schedulam spectare, quàm pie prouoluti in genua aliquantum precarentur. Verùm, quia Sacrosanctam Communionem vulgari non oportebat; eius loco, vel ieiunium, vel flagellatio, vel quid simile concessum in diem Patroni. Omnino Azebedij, & Sociorum precibus tribuebatur, vt quibus in regione humanis corporibus epula in delitijs erant; tam floreret pietas, tantoque celestis gustu dulcedinis diuina mensa frequentaretur. Sancti Antonij accolis etiam christiane pietatis exercenda materiam nobile naufragium attulit. Procurabat eum Pagum P. Gaspar Laurentius, vir pusillus corpore, sed animo, & virtute par maximis: qui Iulio Mense cum ad Pagum Sancti Ioannis transfisset celebri baptismo multorum Brasiliorum interfuturus; en trepidus nuncijs, Nauem Lusitanam immanis molis, ex ijs, quæ per Oceani vastitatem ad Indiam aguntur, ad Sancti Antonij litus fractam, cum rerum, & hominum summo damno. Quod seruis navigationem instituerat, tempestate compulsa ad Brasiliam oram, supra Urbem Sancti Saluatoris ad triginta passuum millia, post tres amissas ancoras, latentis sub vndis scopulo illisa perierat, è victoribus quadringentis, paulò plus centum viginti elapsis. Ad calamitatis nuncium Gaspar, & frater Stephanus Ferdinandus, quamquam præcipiti in occasum die, iter raptim corripiunt. Tetra nocte incertam, asperam, & salebrosam viam, incitante, ac duce caritate emensi; aliquot tranatis lacunis, curibus ad vepreta laceratis, hora vna antequam Cælum exalbetceret, ad litus funestum venere. Luce subinde orta miserandum spectaculum aperitur: constrata arena cadaueribus: hæc tumida haustu aquarum, illa cauitibus lacerata, alia lignis ac tabulis Oneraria oppressa, & quedam eiusdem clauis transfixa: inter quæ non pauci pueri cernebantur, & adolescentes. Non minus miseranda erat superstitem species, nudi, frigore confecti, tristitia, & desperatione obruti, aliqui etiam sæuis vulneribus faucij iacebant, omnes mortuis, quàm spirantibus propiores. Ergo, quod res postulabat, Gaspar, & Stephanus represso dolore, & cohibitis lacrimis, iniecta humo raptim defunctis; superstites in Pagum deducunt, faucios Brasilijs gestantibus: certatumque in Pago Antoniani digna primo feruore caritate adesse omni officio miseris, pedes calida abluerè, cibos proferre & quicquid è sua paupertate suppetebat. Indè naufragi ad Urbem deducti. Qui si quos in itinere intuebantur de Societate; ruebant vltro in amplexus, cum lacrimis beatos se prædicantes, quod eo loco naufragium fecissent, vbi eorum inuenissent solamen: ac Regem Lusitanum multò plus huic Ordini debere prædicantes, quàm in Lusitania notum esset. Quæ in Vrbe confirmata, & aucta est admiratio, dum Collegij Patres, Fratresque, siue in curandis in Noscomio fancijs, siue in leuandis ceterorum calamitatibus, vestim conquisito, cibatuque, & recuperandis naufragij reliquijs constanter insudant. Non abhorret ab hac narratione, quæ extremo anno fratres duo Emmanuel Castrius, & Pantaleon Consaluis obedientiæ causa, & religionis tulere. Pernambuco missi diebus quadraginta cum aduersis luctati ventis, cum soleat quinque dierum navigatio esse, eo redacti inopia sunt; vt aque, & quidem ita vitata, vt necessitas modò tolerabilem faceret, vix tantum singulis in diem diuideretur ad potum; quantum oui gallinacæ crusta caperet. Cibos marina preparabant: sed & hi tandem consumpti coegerunt descendere. Quadraginta leucis procul à Pernambuco in litus egressi adigente fame, cum quicquid se offerebat vorarent, agrèstium quorundam fructuum fabis similibus esu perniciosi grauissimè vexati, ac prope extincti sunt. Dum deinde terrestri pergunt itinere, ad sexaginta traiecere flumina, & multa natatu, sarcinula ceruicibus imposita, cum in traectu & Cocodrillo prope se cernerent, & pisces, quos Lusitani Tubarones vocant, ita feros, vt vnico morfu coxam homini, aut tibiam auferant. Non minùs à Pantheris, Tygribusque periclitati, & à fera Barbarorum ingluvie: cuius passim cernebant vestigia, solo ossibus, & caluarijs sparso eorum, quos Barbari deuorant. Cum per cæstus immanes iter facerent, & tam crebrò siue tranandis fluminibus, siue rore matutino madescerent; non solum pars inferior pe-

Hist. Soc. Iesu Tom. 4.

E

dum,

187

Neophytis singulis mensibus Sanctorum nomina distribuuntur.

188

Azebedij precibus instituitur. Neophytorum pietas.

189

P. Gasparis Laurentij, & Stephani Ferdinandij labores & præsidium in naufragos.

190

Emmanuel Castrius, & Pantaleon Consaluis Religionis & obedientiæ causa extrema sustinent.

dum, sed etiam superior vnica erat plaga. Quin & ab umbilico ad verticem, deformem, & acerbum in modum vstulatis membris, exciderat cutis. Hæ sunt verè viuentes Hostiæ per obedientiam, & studium diuinæ laudis, & proximorum salutis matata. Interim famulis Christi ita per ipsum abundabat cælestis consolatio, vt possent comitibus, qui ad tres & triginta simul ibant, solatio esse. Quorum non pauci se se desperantes exanimati substitissent in via, nisi ipsi alloquio, & opera sustentassent. In Regnis Philippo Regi nouo in Orbe subiectis Societas duas hac tempestate inchoatas habebat Prouincias: alteram in Peruuia, quæ adultior anno millesimo quingentesimo sexagesimodécimo cæpta: alteram in Hispania noua cæptam superiore anno: nec dum nisi Mexici, quæ prima Regni Ciuitas est, ac Regno nomen dedit, certo domicilio constitutam. Supererant è Socijs in Floridam missis, quæ fuit prima nouum in Orbem, præter Brasiliam, Societatis expeditio anno millesimo quingentesimo sexagesimosexto suscepta, bini Patres, Fratresque, quos, cognita Floridæ desperata spe, Petrus Sancius Prouincialis Mexicanus, tantisper iussit Habanæ subsistere, dum Regis, Patriisque Generalis voluntas exploraretur. Degebant Mexici in ædibus ab opulento viro, pioque Alphonso Villafecca donatis: prope quam cum sacram ædem ex tempore ædificassent; in eam octauo die Paschæ ceremonia maxima, ac supplicatione, qua solet die suo solenni, diuinissimum Sacramentum ab Templo principe illatum est. Porrò dum Prouincialis, quid maximè pro rerum statu promouere, pietatem posset, circumspicit; nihil reperit magis necessarium, quàm idoneos Ecclesiæ ministros, ac bonam educationem iuniorum. Iam enim cunctus indigenarum populus baptismum suscepit: Sed primis Magistris morte absumptis, paulatimque sequentium laxatis moribus, apparebat horum incuria, & interdum non rectis exemplis, pietatem non altas in gente radices immittere: potiùs partem magnam non nisi externam Christiani professionem habere. Nec verò deerat ijs indoles, aut voluntas, si rectè instituerentur, ad virtutem. Ad hæc Hispana iuuentus nullo cultu educata primam naturæ facilitatem ad virtutis disciplinam à Deo concessam, vitij imbuebat. Ergo vtrique huic incommodo eadem opera posse obuiam iri Sancius intelligens, rectè formanda literis, ac moribus tenera ætate, de Scholasticorum Collegijs Complutensium, ac Salmanticensium instar excitandis pro concione disferuit; ratione proposita, qua certa collata pecunia ad perpetuum parandum vetigal, qui aut liberos, aut cognatos, aut quosuis ex pietate vellent alere, ius perpetuum ad heredes transiturum Patroni acquirerent. Volentibus excepta animis cohortatio. Inchoatur Collegium Apostolorum Petri, & Pauli nomine, apposito Rectore prudenti, ac pio: & additi aliquot Collegis conuictores: & alia subinde Collegia eiusdem Sancij hortatu, & magno labore conuicta: quod primum ornamentum, & adiumentum ab Societate Ciuitas, & vniuersitas Mexicana accepere. Cum verò tantum inter Hispanos celebraretur Societatis nomen, eorumque tanta esset ad Patrum domicilium, Templumque frequentia; Mexicani indigenæ vltro se se obtulere: quasi exoptulantes, quòd ipsis operæ suæ nihil impertirent. Quibus Sancius cum per Interpretem respondisset id fieri, quòd non dum quispiam Sociorum linguam eorum maternam nosset: illique nullo verbo addito, sed tamen non contenti abiissent; Deus ad eos quoque consolandos, iuandosque opportunè Socios misit. Aggregati ad Societatem nouem sunt, in quibus nonnulli linguæ gentis periti, vnus in primis Sacerdos iam notus Mexicanis, ac venerandus. Quo auxilio, post breuem Tyrocinijs secessum, visum est Prouinciali nouellæ eius Vineæ culturam aggredi. Primo igitur sacri Auentus die, cum pro concione Sacerdos Nouitius denunciasset, vt vesperi supplicationi per vias Vrbs ducendæ interessent; vbi tempestiuum fuit, Crucem præferente ipso Prouinciali; quibusdam è Nouitijs Mexicana lingua catechismum canentibus, aggregati sunt ad quinque millia Neophytorum. Itum est ad eorum Parœciam, & appropinquantibus Parochus obuiam processit cum sua multitudine prælato Crucifixo, Pater Nouitius verba iterum fecit in Parœcia, pro plausu vberem audientium stertum reportans. Indè ad Collegium per plateam maiorem cum agmine vniuerso reditum: statutumque, vt in posterum

191
Peruuia, Noue-
que Hispaniæ
res.

192
Mexicana ex-
peditio. I

193
Collegium
Apostolorum
Petri, & Pauli
inchoatur.

194
Supplicationes
& Conciones
vberi cum fru-
ctu multi-
tuuntur.

posteriorum ad Patrum Domicilium conuenirent Dominicis diebus erudiendi, ut saltem ea ratione duobus vicis præcipuis Indigenarum, qui Mexici sunt, pro virili consuleretur. Ea res inde perpetuo continuata, ac per hebdomadam paruuli catechismum doceri cepti, assuetique inter se interrogatunculis concertare sanè maxime nota spe maximi commodi. Illud maximam faciebat spem, quòd insigni quadam, ac notabili propensione amabant Societatem, eique se totos formandos, docendosque præbebant: quod non ex nouitate modò, ac fama secunda, sed inde reor maxime ortum, quòd cum humili admodum ingenio, ac seruli sint, nec solum, vti ea postulat indoles, sed etiam sæpè duriùs tractarentur, vbi Patrum benignitatem, ac mansuetudinem degustabant; ad eos tanquam pueri in Matris sinum confugiebant. Cæpit hoc anno Societas breues per excursionones latè per Prouinciam conficere. Nam in Mechuacanam Prouinciam per occasionem suscipiendi sacros Ordines aliquot profecti; alij in nouam Gallciam, alij ad Iasquenses argenti fodinas, Missionum Societatis specimen præclarum dedere. In Peruuia duo erant Collegia, Lima vnum, alterum Cusqui, quæ sunt principes Regni totius Vrbes. In Vrbe Pacis, vbi Collegium Ioannes Ribius meditabatur, cum duobus socijs, tanquam in statione, agebat P. Ioannes Zuniga, singulari profectu, præcipuè continendis in pace, ac Regis obsequio Ciuibus. Quæ dum maximè vrget, Satan moram, vnde minùs contentaneum erat, obiecit. Præcesserat quædam seditio: cuius in auctores, & conscios dum Proregis iussu acris exercetur quæstio; inuentus est, vt non rarò euenit, iniquus delator, qui quoscunquè libitum esset, in discrimen summum vocaret. Quem cum Pater pro caritate Christianâ monuisset, vt conscientia suæ, innoxiorumque vitæ rationem haberet; neue creare animæ suæ multò perniciosius, quàm aliorum rebus, & capitibus exitium velleret; homo perditus ipsum Patrem arripuit, detulitque, tanquam conatum prohibere quæstiones, & noxios tegere. Prorex Cuiusquam tum versabatur: auditâ calumnia, vt nimis importuno versabatur in crimine; iubet Patrem comprehendere, cumque fida custodia primo quoque tempore in Hispaniam asportari. Quam sententiam tametsi, rebus breuè illustratis, recusauit; tamen exire illa è Prouincia Zunigam iussit: qui cum singularem modestiam, & humilitatem tota in ea re præfeturisset; Cusquam secessit. Subinde Cusquam venit Iosephus Acofta Portuicæ Prouincialis loco id Collegium inspecturus. Ea prima fuit inspectio. Inuenit apud Hispanos, & Indigenas laborantes vtiliter Barzanam in primis, qui communem linguam ita cælebat; vt alter in eo idiomate Demosthenes haberetur. Scripseratque magno labore opus Hispanoperuicum, non adiuuandos modò populos, sed etiam Pastores complexus: Catechismi vniuersi expositionem in sermones, seu homilias digestam. Domestica non nihil disciplina claudicabat. Nam Iacobus Lopius, qui præerat, alijs fortasse plus equo rebus intentus; ad continendam in officio rem minor erat. Eius loco Zunigam Acofta præfecit: domique ac foris studia pietatis hortatibus, & exemplis incendit. Non sacris modò diebus in Templo, sed etiam die Iouis in foro verba faciebat ad concionem frequentissimam, approbationem conuersione morum prodente. Multi etiam commoti ad Societatem capeffendam: ex quibus cum septem legisset, experientia affirmavit, quod iam ante quoque cæperat apparere: natis in ea regione, bonis in incæptis deesse constantiam; quatuor eorum spatio semestri dilapsis. Rebus Collegij compositis, secum Aloysium Lopium ducens, & Consaluum Ruitium Peruuicè doctum, Arequipam septuaginta circiter ab Cusquo leuicis discessit. Ea est colonia non magna: sed loco sita peramano, ac salubri, non procul à mari, ad montis radices, tantum tremoribus terræ interdum obnoxia. Fæcundus est ager, vitibus abundans, & arboribus pomiferis, lætissimisque prospectibus patens. Inuenit magnam de Societate expectationem, quæ fuit ad benè gerendam rem preparatio vtilis. Continuò solennia Missionum munia aggrediuntur. Acofta ter, quaterque per hebdomadam in Templis ac foro verba facere: tertio quoque die post Sacrum in Xenodochij Templo, vbi diuersabantur, Christianæ doctrinæ capita explicare. Consaluum Peruuos edocere, singulis Dominicis in primaria Æde: inuare Lopium vtrumque, & Ioannes Cafafola ab Vrbe Pacis accitus. Pulchrum erat cernere agmina Peruuorum,

195
Catechismi
exercitationes.

196
Variæ per Prouinciam
excursionones.

197
P. Ioanni Zuniga
falsò imposita.

198
P. Barzanæ vtilis
labores.

199
P. Ioannes Zuniga in Templo, & in foro ad Concionem frequentissimam verba facit.

200
Mexicani in bonis incæptis, inconstantes.

201
Missio Arequipana.

202 Animarum fructus.

robortum, mancipiorum, Æthiopum, ac puerorum, qui per Urbem ad Xenodochium canentes fidei summam deducebantur. Itaque facile cuncta commota est Civitas, ac restituta, præsertim confessionibus, quas plerique opulentiorum Civium ab multis retro annis replicaverunt. Ex his vehementi oborta Collegij habendi cupiditate, præconscienda Urbis Præfectus, Patre prorsus ignaro, hanc viam iniit. Insuper post eius concionem fores Templi occludi. Tum ipse, ac Primores, que visum est, præfari, hortari uniuersam multitudinem cœpere, vt ad Domicilium Arequipæ Societati ponendum pro se quisque conferret: eoque die, ac proximo ad septendecim castellanorum nummum confecta: cuius summæ oblationem, cum Senatus literis Provinciali misere, vehementer instantes, vt Domus quamprimum statueretur. Extremo hæc anno gesta. Ex quo in nouum transgressi annum, sermonem Romam ad Societatis caput referamus.

203 Collegij fundatio.

207

208

209

210

211

212



HISTO-